

Jindra Plamitzerová
Klára Vakočová

Rozvíjíme čtenářskou gramotnost

Pro učitele českého jazyka a literatury

PŘÍRUČKA

Svetgramotnosti.cz

Úvod

Milí učitelé českého jazyka,

připravili jsme pro vás tuto příručku, aby vám posloužila jako jednoduchý průvodce základními metodami čtenářské gramotnosti a současně aby vám poskytla praktický návod, jak pracovat s připravenými metodickými materiály přímo ve vaší výuce.

Tato příručka je určena především učitelům českého jazyka, a to jak na základních, tak i na středních školách. Je zaměřena převážně na metody a techniky, které uplatníte při práci s beletristickými texty. Zároveň pro inspiraci uvádíme i některé další, které jsou vhodné spíše pro texty odborné. Myslíme si, že předkládané metody a tipy jsou využitelné pro práci s žáky obou stupňů škol. Věříme, že si vyberete dle vašeho zvážení to, co vám bude vyhovovat pro vaši konkrétní třídu a pro úroveň vašich žáků.

Příručku jsme pojali jako stručný úvod do světa čtenářské gramotnosti. Najdete zde vysvětlení pojmu čtenářská gramotnost i zamyšlení nad tím, proč je tato gramotnost v dnešním světě tak důležitá. Seznámíme vás s modelem E-U-R, který efektivně pracuje s motivací žáků, a také s celou řadou metod do výuky, jejichž přínos máme vlastní praxí na školách ověřen. A představíme vám také nástroj pro hodnocení úrovně čtenářských dovedností vašich žáků – mapu čtenářské gramotnosti – a ukážeme, jak ji využívat ve výuce.

Na portálu svetgramotnosti.cz naleznete didaktické materiály, které můžete využít přímo ve vašich hodinách. Jejich součástí jsou pracovní listy s úryvky textů i s úkoly pro žáky a tabulky pro sebehodnocení.

Jsme rádi, že vám můžeme být při vaší práci nápomocni, a přejeme vám mnoho úspěchů.

Vaše Scio

Obsah:

Úvod	1
Co je to čtenářská gramotnost a proč se na ni ve školách zaměřovat?	5
Mapa čtenářské gramotnosti	5
Čtenářská gramotnost ve výuce	6
Model E-U-R	6
Popis a charakteristika metod	8
Čtenářská dílna	21
Čtenářské strategie a jejich role v rozvoji čtenářské gramotnosti	22
Svetgramotnosti.cz	24
Příloha – ukázkové metodiky ze svetgramotnosti.cz	28
Odkazy a zdroje	56

Co je to čtenářská gramotnost a proč se na ni ve školách zaměřovat?

S pojmem čtenářská gramotnost se setkáváme v poslední době velmi často. Ač se zatím v RVP v pozici komplexního a dlouhodobého vzdělávacího cíle neobjevuje, svoji pozornost čtenářská gramotnost získává v čím dál vyšší míře. Ukazuje se být jedním z klíčů k dosahování úspěchu – ve studiu, v práci i v osobním životě. Její význam dnes již není omezen na pouhé porozumění literárnímu textu, ale zahrnuje celý komplex dovedností, bez nichž v současném světě informací, médií a sociálních sítí nelze úspěšně obstát. A nelze pominout ani fakt, že čtenářská gramotnost a s ní úzce související kritické myšlení jsou jedny z nejdůležitějších předpokladů pro udržení demokracie a svobodné společnosti.

Samotné vymezení obsahu čtenářské gramotnosti není jednotné a v české i zahraniční odborné literatuře se setkáváme s různými pojetími. V materiálech, které jsme pro vás připravili, pracujeme s vymezením čtenářské gramotnosti tak, jak ji v rámci projektu MUP (Mapy učebního pokroku) definovala společnost Scio, a to na základě v té době existujících pramenů v odborné literatuře u nás i v zahraničí. Dalšími zdroji pak bylo kurikulum a rovněž dokumenty, které definují oblast hodnocení čtenářské gramotnosti v rámci mezinárodních projektů PISA.

Mapa čtenářské gramotnosti

Mapa čtenářské gramotnosti (též mapa čtenáře) stanovuje jednotlivé dílčí oblasti gramotnosti s definovanými konkrétními dovednostmi žáka. Pracuje s postupnými úrovněmi rozvoje čtenářské gramotnosti žáka tak, jak jimi žák postupně v rámci vzdělávání na základní škole (úrovně 1. až 7.) a střední škole (úrovně 7. až 9.) prochází.

Definované oblasti dovedností čtenářské gramotnosti v mapě čtenáře:

- ❖ Technika čtení
- ❖ Vztah ke čtení
- ❖ Porozumění textu
  - komunikace • získávání informací • zpracování informací • posouzení textu
- ❖ Aplikace a kreativita

Mapa čtenáře pracuje se sedmi (ZŠ), respektive s devíti (SŠ) úrovněmi, které jsou pro lepší srozumitelnost slovně pojmenovány. Tato slovní pojmenování současně odvádějí pozornost učitelů a žáků od číselného označení úrovně, které může evokovat nežádoucí srovnávání. Jednotlivé úrovně mapy neodpovídají cíleně ročníkům školy, aby nedocházelo k očekávání konkrétní úrovně v určitém ročníku, ale jejich přiřazení je pouze orientační. Reálné dosažení úrovně odpovídá individuálním dovednostem každého žáka a odráží jeho jedinečnou čtenářskou zkušenost (množství přečtených textů, zkušenost s texty různých typů a žánrů), úroveň výuky ve škole, podporu čtenářství v rodině a mnoho dalšího.

Úroveň čtenáře	Třída ZŠ/SŠ – orientačně	Věk
1. – nováček	polovina 1. třídy	6–7
2. – začátečník	1. třída, polovina 2. třídy	6–8
3. – učeň	polovina 2. třídy, 3. třída	7–9
4. – průzkumník	4. třída, polovina 5. třídy	8–10
5. – objevitel	polovina 5. třídy, 6. třída	11–12
6. – profík	7. třída, polovina 8. třídy	12–14
7. – specialista	polovina 8. třídy, 9. třída, nižší ročníky SŠ	13–17
8. – expert	9. třída, nižší ročníky SŠ	14–19 (∞)
9. – mistr	všechny ročníky SŠ	14–19 (∞)

K práci s mapou čtenáře se dále vrátíme v kapitole Sebehodnocení a zpětná vazba.

Čtenářská gramotnost ve výuce

Ti učitelé, kteří si jako jeden ze svých cílů stanoví rozvoj čtenářské gramotnosti, stojí na začátku před otázkou, jak si výuku plánovat a jaké metody používat, aby žáky učení bavilo a zároveň se dařilo jejich čtenářskou gramotnost zlepšovat.

Pedagogům, kteří se dlouhodobě zaměřují na podporu čtenářské gramotnosti svých žáků, se osvědčilo plánování a realizace výuky s využitím modelu E–U–R. Jedná se o třífázový model, který respektuje přirozený proces učení žáků, aktivizuje je, vzbuzuje jejich zájem a zvyšuje vnitřní motivaci. Současně podporuje přirozenou kreativitu, rozvíjí tvořivé myšlení a napomáhá týmové spolupráci a podporuje i dovednost samostatně přemýšlet.

Model E-U-R¹

Model E-U-R vychází z programu RWCT (Reading&Writing for Critical Thinking), který byl v českém vzdělávacím systému rozšířen prostřednictvím programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Tento model zahrnuje tři fáze učení: evokaci (E), uvědomění (U) a reflexi (R).

Evokace

Žák je na začátku lekce veden k tomu, aby si vybavil, co o tématu ví nebo si myslí, že ví. Svě vlastní podvědomé znalosti systematicky zpracovává a připravuje si tak základ pro pozdější ukládání informací nových. Staví na známých faktech a je připraven přibírat nová, postupuje od známého k neznámému. Během evokace si žáci s pomocí učitele mohou korigovat i ty znalosti, které si pamatují nepřesně nebo nesprávně. Tím je žák aktivizován a je schopen se aktivně zapojit do učení, přijímat nové informace, rozšiřovat si vědomosti a samostatně myslet. Bez probuzení aktivity v žákovi nelze docílit efektivního učení. Evokace má i důležitý motivační rozměr, pomáhá budit u žáků zájem o téma a chuť se o něm dozvědět více.

Uvědomění

V této fázi probíhá učení a upevňování získaných informací, učební látky. Žák se dozvídá nové informace, důležitá je volba efektivních učebních metod, aby se podařilo udržet žáka v jeho zájmu a aktivitě.

Je třeba neustále sledovat, zda žáci novému rozumí, zda se jim daří nové vnímat v kontextu dříve známých znalostí, a upevňovat tak propojení známého a neznámého (přehled metod RWCT vhodných do vyučovacích hodin českého jazyka a některé další včetně jejich základní charakteristiky uvádíme dále v textu).

V této fázi mají žáci prostor nejen pro získávání nových informací, ale i rozvíjení vlastních kompetencí: kompetence k učení a kompetence pracovní.

Reflexe

V závěrečné fázi učení dochází ke třídění a systematizaci informací a k přetváření původních schémat. Žáky vedeme k tomu, aby své myšlenky vyjadřovali vlastními slovy, o nových poznatcích měli možnost diskutovat s ostatními a sdílet je; popř. je po sdílení upravovat. Výsledek takto probíhajícího procesu učení má trvalý efekt.

S modelem E-U-R pracují metodiky, které najdete na svetgramotnosti.cz. Více informací najdete i v závěrečné části této kapitoly.

A jak tento model funguje v praxi?

Model E-U-R může učitel ve výuce realizovat s pomocí celé řady metod, z nichž velká část vychází rovněž z programu RWCT, ale i dalších metod a technik. Pro vaše základní seznámení a jednoduché využití vám přinášíme přehled těch, které se osvědčují jako efektivní a jsou oblíbené jak u učitelů, tak i u jejich žáků.

Metody dle využití ve fázích modelu E-U-R

V následující tabulce uvádíme u každé metody, do které části hodiny je vhodné ji zařazovat. Jejich stručnou charakteristiku naleznete dále v textu.

Metody RWCT dle využití ve fázích modelu E-U-R		Využití pro typ textu
Evokace	Brainstorming	Beletristický i naučný
	Volné psaní	Beletristický i naučný
	Kostka	Beletristický i naučný
	Předvídaní z klíčových slov	Beletristický i naučný
Uvědomění (práce s textem)	Řízené čtení	Beletristický i naučný
	Podvojný deník	Beletristický i naučný
	Tabulka postav	Beletristický
	Čtení s předvídaním	Beletristický i naučný
	Čtení s tabulkou předpovědí	Beletristický i naučný
	Cesta hrdiny	Beletristický
	Vztahy	Beletristický
	T-graf	Naučný
	Skládkové učení	Odborný
Reflexe	Pětílístek	Beletristický i naučný
	Diamant	Beletristický i naučný
	Životabáseň	Beletristický
	Vennův diagram	Beletristický i naučný
Komplexní přístup k práci s textem	Myšlenková mapa	Beletristický i naučný
	V-CH-D (K-W-L)	Naučný
	I.N.S.E.R.T.	Naučný
	Metoda ANO–NE	Beletristický i naučný

Další metody a techniky pro rozvoj čtenářské gramotnosti

Komplexní přístup k práci s textem	Storytelling
	Čtení scénářů
	Grafické organizéry
	Hraní rolí
	Čtenářská dílna

Popis a charakteristika metod²⁻¹⁴

Metody vhodné do fáze evokace

Brainstorming („bouře nápadů“)

Jedná se o metodu, kdy žáci píší vše, co je k danému tématu napadne. Při této metodě se nehodnotí přesnost a správnost. Jde o to, aby si žáci vybavili vše, co je k tématu napadá. Mohou pracovat samostatně, ve dvojicích i skupinách. Brainstorming vytváří ve třídě otevřené klima k novým nápadům a myšlenkám a snižuje u žáků stres z chybování.

Doporučená pravidla, která je třeba dodržovat:

- ❖ Nápady nehodnotíme a nekritizujeme.
- ❖ Okamžitě zapíšeme každý nápad bez výjimky.
- ❖ Čím více nápadů, tím lépe.
- ❖ Účast na brainstormingu je dobrovolná (každý nemusí mít nějaký nápad...).
- ❖ Pokračujeme v brainstormingu tak dlouho, dokud se objevují nové nápady.

V závěru lekce se můžeme k zápisu brainstormingu s žáky vrátit a doplnit nebo korigovat prvotní informace a nápady.

Metoda brainstormingu je někdy srovnávaná s myšlenkovou mapou, rozdíl spočívá v odlišném uchopení zaznamenávaných informací. Na rozdíl od myšlenkové mapy je v brainstormingu řazení informací nahodilé a bez vzájemných vazeb, myšlenková mapa naopak pracuje s vazbami mezi pojmy a jejich hierarchickým uspořádáním.

Volné psaní

Volné psaní je metoda, která pomáhá žákům objevovat v sobě nečekané nápady a myšlenky, pomáhá rozvíjet slovní zásobu a vyjadřovat myšlenky, rozvíjet fantazii, pohotovost a představivost. Žákům je zadáno téma: slovo, slovní spojení nebo věta (např. „štěstí“). Následně je jejich úkolem po předem stanovenou dobu psát v souvislých větách vše, co je k tématu napadne. Tužka se nesmí tzv. odlepit od papíru. Pokud už žák neví, co psát, pak i tento fakt zapisuje do textu, který tvoří. Např. *Štěstí je pro každého něco jiného. ... už nevím, co o něm psát. Možná to, že štěstí, se nedá koupit.* Napoprvé je tato metoda obtížná, ale při opakovaném nácviu již nečiní větší obtíže.

Pravidla volného psaní:

- ❖ Piš po celou stanovenou dobu vše, co tě k tématu napadá.
- ❖ Piš souvislý text, ne jen jednotlivá hesla nebo body.
- ❖ Nevracej se k napsanému, neopravuj, nevylepšuj, co jsi napsal/a.
- ❖ Pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá, zapisuj i pomocné věty.
- ❖ Nenech se ve svých myšlenkách brzdit pravopisem.

Ukázka:

Štěstí je krásná věc. Napadají mě slova písně od Petra Hapky a Lucie Bílé. Nejsem zrovna příznivcem Bílé, ale tuhle písničku mám ráda. Měla bych se ale vrátit k tématu štěstí a ne psát o zpěvačce Bílé. Myslím si, že štěstí je něco neuchopitelného, pocit, který možná ani v dané chvíli nevnímáme a až následně ho popisujeme jako šťastný... Nevím, už co víc o štěstí napsat. Ještě mě napadá, že štěstí nosí čtyřlístek...

Kostka

Jedná se o evokační metodu, v níž mají žáci za úkol popsat jev z několika různých úhlů pohledu, které jsou navozeny pomocí šesti otázek. Tyto otázky evokují šest stran kostky a svojí postupnou zvyšující se náročností reflektují Bloomovu taxonomii. Každý bod psaní trvá 2–4 minuty, je tedy potřeba si na metodu vyhradit dostatek času.

- ❖ Popiš – Co vidíš? Jak to vypadá?
- ❖ Porovnej/Srovnej – Čemu se to podobá? Od čeho se to liší?
- ❖ Asociuj – Nač si při tom vzpomeneš? Co ti to připomíná?
- ❖ Analyzuj – Řekni, z čeho to je, z čeho se to skládá, jak je to udělané.
- ❖ Aplikuj – Řekni, k čemu se to hodí, co bys s tím mohl dělat, jak to můžeme použít?
- ❖ Argumentuj pro a proti – Zkus zaujmout nějaká stanoviska. Použij pro jejich obhajobu argumenty.

V rámci reflexe je možné se k popisům vrátit a na základě předchozí práce s textem popisy korigovat.

Předvídání z klíčových slov

Úkolem žáků je ze slov, která jsou jim nabídnuta, odhadnout obsah textu, který budou číst. Popřípadě mohou jeho část napsat, přičemž jsou učitelem upozorněni, že sice mají za úkol použít ve svém textu všechna klíčová slova, ale pořadí slov může být libovolné. Doporučený počet klíčových slov je 4–5. Nabídnutá slova by se měla v textu vždy objevit.

Metody vhodné pro fázi uvědomění si významu nových informací

Řízené čtení

Učitel se s žáky dohodne, po jak velkých úsecích budou text číst. Každý čte potichu sám, po přečtení dané části učitel klade otázky, event. zadává úkoly a tím vede žáky k přemýšlení o textu, k jeho pochopení nejen obsahově, ale i formálně. Žáci se učí o textu kriticky přemýšlet, vyjadřovat se a diskutovat. Je praktické, aby žáci ve skupině seděli v kruhu a viděli na sebe.

Učitel se ptá na vlastní stanoviska žáků, odpovědi neopravuje, mlčí, nereaguje na ně jako první – nechá promlouvat další žáky, případně se snaží žáky návodně dovést v přemýšlení dál.

Metoda může probíhat ve dvojicích, žáci společně čtou text po částech, které předem stanoví učitel. (Text může učitel nastříhat na části a sešít do malé knížečky, kterou postupně žáci čtou.)

Příklady možných otázek:

- ❖ Kolik postav v příběhu vystupuje?
- ❖ Jak se měla postava dle tvého názoru zachovat?
- ❖ Jaké pocity asi postava právě má?
- ❖ Máš podobnou zkušenost jako postava z textu?
- ❖ Jaké vzpomínky v tobě příběh vyvolává?
- ❖ Co by se stalo, kdyby...
- ❖ Jakými prostředky autor dosahuje toho, že ...
- ❖ Proč si myslíš, že...
- ❖ Už se ti někdy stalo, že...

Podvojný deník

Při psaní podvojného deníku žáci pracují s jednotlivými pasážemi textu, které doplňují o svůj vlastní komentář. Na jedné straně stojí doslovné citace textu, na straně druhé komentář žáka (proč ho část zaujala, zda s ní souhlasí, jak si ji vykládá). Přepisování celé části textu vede k výběru skutečně pouze té pasáže, která žáka zaujala a která ho provokuje k dalšímu přemýšlení, zaujímání stanoviska.

Tuto metodu je možné zařadit i místo klasického zápisu v jiných předmětech při práci s odborným textem. Je velmi dobrá pro tvoření argumentů, ale i jako soupis podnětných myšlenek.

Vyplněním podvojného deníku žáci mohou získat zajímavé podklady pro následnou práci v hodinách slohu, např. při psaní úvahy, argumentační eseje. Využít se dá i jako zápis čtenářského deníku, žáky tato metoda vede k tomu, aby si již v průběhu čtení vypisovali zajímavé pasáže.

Citát (doslovná pasáž textu)	Komentář (vlastními slovy okomentovaná vybraná pasáž textu)

Metodu lze rozšířit na formu potrojného deníku, kdy ve třetím sloupci dostává prostor ke komentáři zápisů ještě třetí osoba – učitel nebo spolužák pisatele.

Tabulka postav

Tabulka postav učí žáky pracovat s informacemi v textu, zvláště těmi, které se týkají postav v příběhu. Cílem metody je vyhledávat v textu konkrétní část (slovo, slovní spojení, větu), podle které žáci vysuzují (domýšlí) vlastnosti postavy, jak vypadá a co vše se o ní dá říci.

Postava	Co v textu říká/dělá (Vypiš z textu.)	Jaká je (Domysli a napiš vlastními slovy.)
Jméno postavy 1		
Jméno postavy 2		
Jméno postavy 3...		

Čtení s předvídáním

Jedná se o metodu, kdy žáci čtou tiše a samostatně společný text po částech, které postupně dostávají na prouzcích papíru (když se naučí s touto metodou pracovat, stačí části pouze graficky oddělit, případně očíslovat). Po přečtení každé části textu nejdříve samostatně předvídají, jak bude text pokračovat. Pak svoje předpovědi prodiskutují ve dvojicích, ve skupinách nebo v celé třídě. Následuje čtení další části textu, kdy zvažují, nakolik se splnily jejich předpovědi, a posléze předvídají další pokračování textu.

Pro přesnější záznam předvídání (a argumentace k němu) se někdy používá varianta této metody zvaná „čtení s tabulkou předpovědí“, v níž žáci samostatně nebo ve dvojici vyplňují tabulku tempem, jež jim vyhovuje. Po zpracování celého textu poznatky sdílí celá skupina nebo třída.

Příklady možných otázek:

- ❖ Jak bude asi příběh pokračovat a proč si to myslíš?
- ❖ Myslíš si, že se stane něco překvapivého?
- ❖ Co se v příběhu asi stane a co naopak vůbec nelze očekávat?
- ❖ Dokážeš odhadnout, jak příběh skončí?
- ❖ Jak se postavy příběhu zachovají a proč?

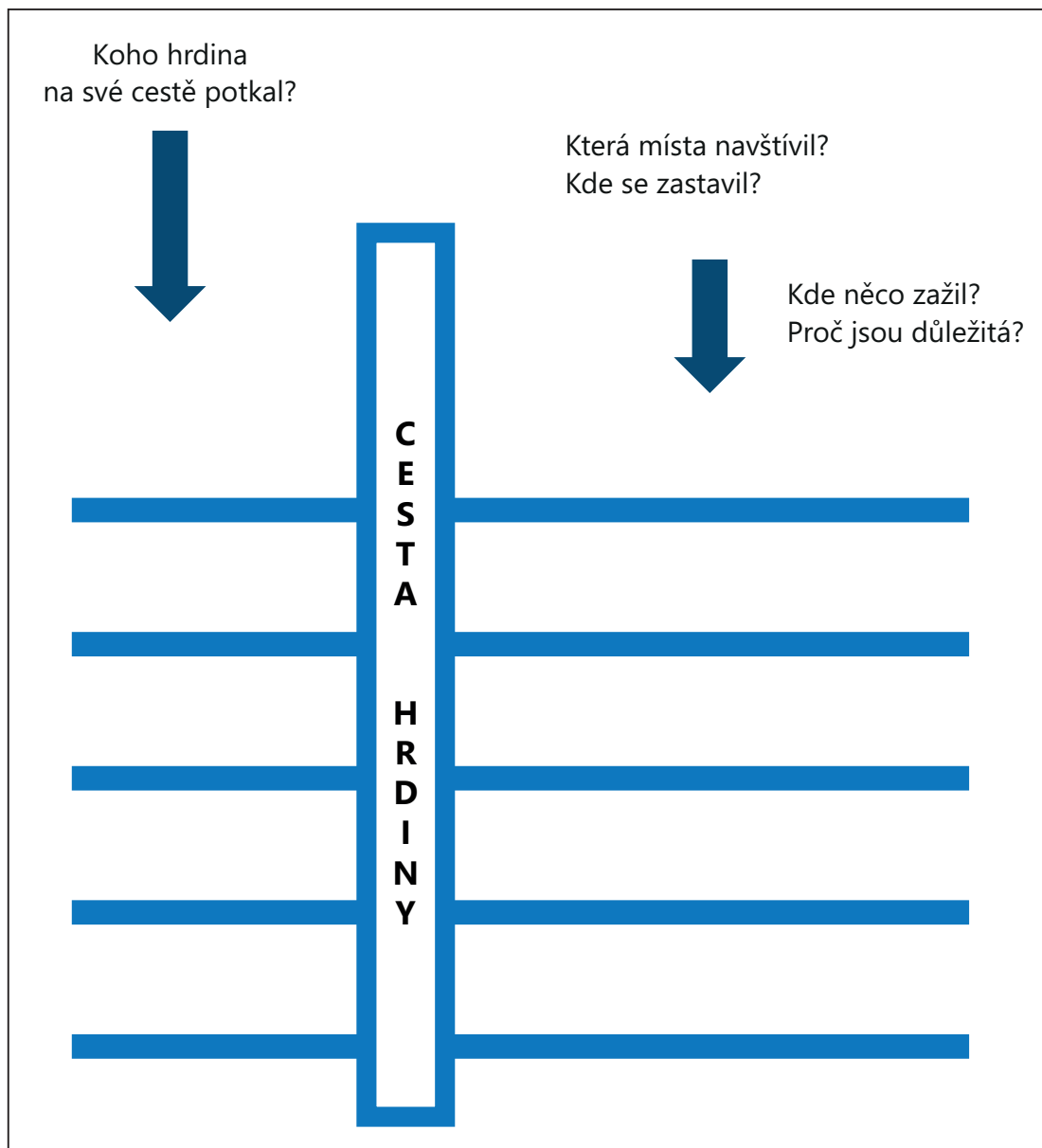
Čtení s tabulkou předpovědí

Žáci si nejprve přečtou první část textu a pak do tabulky předpovědí zaznamenávají své nápady – na základě vodítek z textu (konkrétních slov, popisu situací apod.) vysuzují, co bude následovat, jak se postava zachová, co nebo kdo a jak zasáhne do děje apod. Pro svá tvrzení v textu vyhledávají důkazy. Potom dostanou další část textu a srovnávají své předpovědi s tím, jak je to v ukázce. Počet částí, na které je text rozdělen, už pak záleží jen na vás.

Část textu	Jak se podle vás bude příběh vyvíjet? (Pište v celých větách.)	Proč si to myslíte?	Co se opravdu stalo? (Pište v celých větách.)
Předvídání před textem			
První část textu			

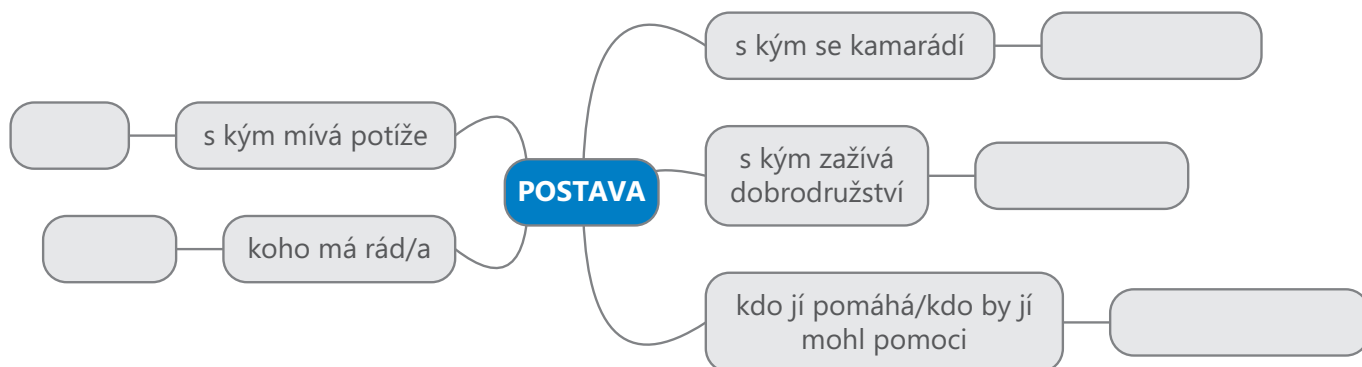
Cesta hrdiny

Cesta hrdiny je grafické zachycení putování hlavní postavy příběhem, díky němuž si žáci uvědomují, co daná postava zažila, s kým se setkala a co dělala. Do různých částí cesty mohou žáci zapisovat v bublinách svoje vlastní myšlenky, konfrontovat je s hrdinovými, hodnotit jeho jednání atd. Může být ztvárněna třeba i formou koláže, je možné na ní pracovat samostatně, ale doporučujeme raději v menší skupině. Žáci mohou zpracovávat stejnou postavu anebo různé z různých knih a porovnávat je.

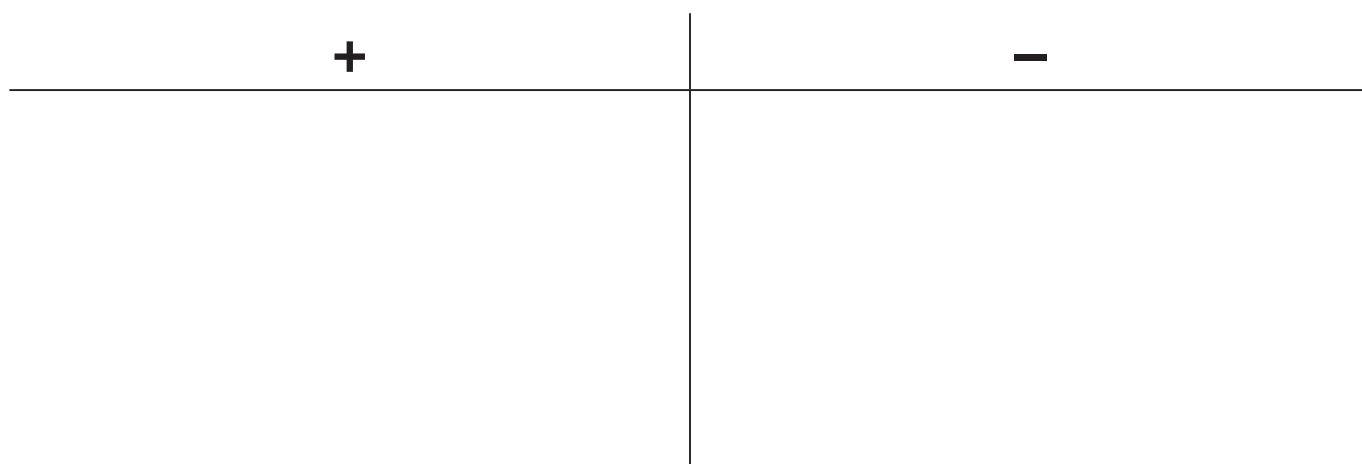
Vztahy

Pomocí diagramu žáci zakreslí vztahy mezi postavami; vyberou si jednu postavu a s využitím symbolů vyjadřují vztah (např. ♥ znamená lásku, ☺ sympatie, kamarádství atd.).

T-graf

Tento grafický organizér slouží k porovnávání dvou protikladných aspektů (klady a zápory nějakého stanoviska či jevu, argumenty pro a proti atd.).

Skládkové učení

Metoda je založena na kooperaci žáků a je vhodná pro práci s delším a převážně odborným textem. Při zvolení vhodného textu může být použita i v hodinách českého jazyka. Cílem metody je, aby se žáci naučili odlišovat podstatné informace od nepodstatných a propojovat je do vzájemných souvislostí.

Žáci se nejdříve rozdělí do skupin. Těmto skupinám se říká domovské. Uvnitř domovských skupin si žáci přidělí čísla (či se rozdělí dle jiného systému) a učitel poté vyzve všechny žáky se stejným číslem, aby vytvořili skupinu novou, tzv. expertní.

Experti pracují na přiděleném úseku textu či na samostatném textu. V expertní skupině zpracovávají otázky či úkoly, které se k němu vztahují. Po skončení práce se vrací do svých domovských skupin. Do těch se navrací pouze s vypracovanými materiály, ne s celým textem, a skupinu seznamují s vlastními zjištěními. Každý ve skupině tak získává ucelené informace o textu (textech) a dává je do souvislostí.

Následuje společné sdílení informací, ověřování získaných informací prostřednictvím otázek, které pokládá učitel.

Metody vhodné do fáze reflexe

Pětilístek

Tuto aktivitu může učitel zařadit při evokaci (uvedení do tématu), ale i ve fázi reflexe (zhodnocení aktivity na konci). Jedná se o shrnutí toho, co žáci vědí, co je napadá a co se dozvěděli z textu. Pětilístek je založen na zaznamenávání hesel (klíčových slov) o tématu.

Postup je následující:

- ❖ Popiš, shrň, co si představuješ pod konkrétním tématem (souvisejícím s danou knihou či lekcí).
- ❖ 1. řádek – Jedním slovem vyjádři téma, které popisujeme (podstatné jméno).
- ❖ 2. řádek – Dvěma slovy napiš vlastnosti tématu (přídavná jména).
- ❖ 3. řádek – Třemi slovy zaznamenej děj, co téma dělá, co se s ním děje (slovesa).
- ❖ 4. řádek – Čtyřmi slovy shrň to podstatné o tématu.
- ❖ 5. řádek – Jedním slovem proved' shrnutí tématu (většinou synonymem).

_____

Jednoslovný název tématu

_____

Dvě slova o tom, jaké téma je

_____

Tři slova popisující, co téma dělá

_____

Věta právě o čtyřech slovech vystihující to podstatné o tématu

_____

Jednoslovný opis tématu (synonymum, metafora, přirovnání)

Ukázka vypracovaného pětilístku:

_____

Dobry čtenář

_____

zapálený

_____

soustředěný

_____

čte

_____

předvídá

_____

ptá se

_____

Být

_____

čtenářem

_____

je

_____

zábava.

_____

Knihomol

Diamant

„Rozšíření“ pětílístku. Horní část zůstává stejná, ale píše se do ní klady tématu, dolní část má obdobnou strukturu, ale píše se do ní záporny tématu. Poslední řádek dolní části má obsahovat slovo (nejlépe metaforu), které vše předchozí shrne.

Diamant je obdobně jako pětílístek metodou, která učí žáky pracovat s klíčovými slovy a pojmy, které zaznamenávají do předem připravené struktury. Na rozdíl od pětílístku zde žáci pracují s klady i záporny, které v sobě téma nese. Zatímco pětílístek je využitelný pro téměř jakékoliv téma, u diamantu je potřebné ho vhodně zvolit.

- ❖ 1. řádek – Jednoslovné téma, které chceme zkoumat, popsat (zadáva učitel).
- ❖ 2. řádek – Dvěma slovy napiš, jaké téma je.
- ❖ 3. řádek – Třemi slovy zaznamenej děj, co téma dělá.
- ❖ 4. řádek – Větou o čtyřech slovech shrň to podstatné o tématu.
- ❖ 5. řádek – Třemi slovy popiš, co téma dělá (opoziční pohled).
- ❖ 6. řádek – Dvěma slovy popiš, jaké téma je (opoziční pohled).
- ❖ 7. řádek – Jedním slovem vyjádři shrnutí tématu (protikladem nebo synonymem).

_____

Jednoslovný název tématu

_____

Dvě slova o tom, jaké téma je

_____

Tři slova popisující, co téma dělá

_____

Věta právě o čtyřech slovech vystihující to podstatné o tématu

_____

Tři slova popisující, co téma dělá (opoziční pohled)

_____

Dvě slova popisující, jaké téma je (opoziční pohled)

_____

Jedno slovo, shrnující téma (vyjádřené protikladem nebo synonymem)

Životabáseň

Životabáseň je vhodné zařadit do závěrečné fáze práce s textem při reflexi. Tato metoda umožňuje shrnout informace o postavě, která v příběhu vystupovala, a zároveň v některých místech domýšlet, jaká postava je nebo by mohla být. Základem pro životabáseň je vždy textová ukázka. Přestože má metoda ve svém názvu „báseň“, ujistěte žáky, že se nemusí rýmovat.

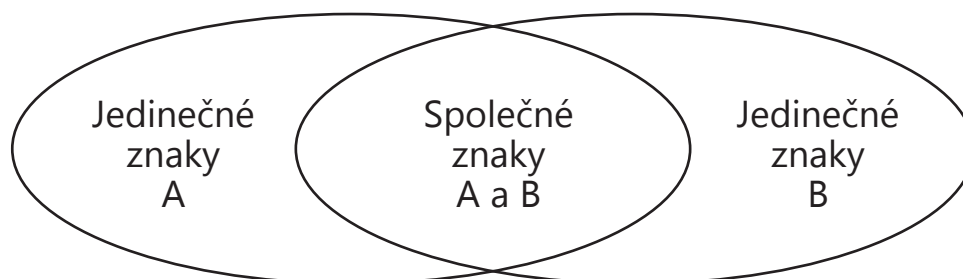
Úkolem žáků je doplnit „konce veršů“. Při zadání může učitel vybírat z předpřipravených začátků vět. Může si svou životabáseň připravit sám a popř. ji modifikovat i v odborných předmětech.

Níže naleznete dvě různé možnosti zápisu. Pro usnadnění práce žákům můžete zadat kritérium o vynechání jednoho řádku a naopak použití jednoho řádku dvakrát.

I. VARIANTA ZÁPISU	II. VARIANTA ZÁPISU
(jméno)	Jsem...
(jaký/á)	Mým domovem je...
(jaký/á)	Rád/ se chlubím tím, že jsem...
Který/á si přeje být...	Nerad/a prozrazuji, že...
Který/á sní o...	Často se mi zdá...
Který/á obdivuje...	Moje oblíbená barva je...
Který/á potřebuje...	Těší mě...
Který/á se obává...	Nelíbí se mi...
Jehož/jejíž oblíbená barva je...	Přeji si...
Který/á nesnáší...	
Který/á miluje...	

Vennův diagram

Známý diagram, v němž se velmi přehledně porovnávají dvě věci (jevy, postavy atd.). Cílem je znázornit, které rysy mají společné, a které naopak jedinečné. Žáci v textu vyhledávají rysy totožné i odlišné nejen mezi postavami textu, ale Vennových diagramů může být využito i k porovnání vlastností a jednání postavy a žáka.

Metody vhodné pro komplexní přístup k textu

Ano-Ne

Jedná se o metodu, která je vhodná převážně pro odborné texty, jelikož je zaměřena na práci s informacemi. Může být při zvolení vhodného textu použita i v hodinách českého jazyka.

Jedná se o komplexní metodu, která zahrnuje jak fázi evokace, tak uvědomění i reflexe. Na úvod se žáci seznámí s tvrzeními, které si pro ně připravil učitel, a rozhodnou se, zda je považují za pravdivé, či nikoliv. Poté pracují s textem, ke kterému se tvrzení vztahují, a podle textu přehodnocují jejich pravdivost. V závěru společně reflektují posouzení jednotlivých výroků a sdílením dokládají pravdivost či nepravdivost konkrétním úryvkem v textu.

Myšlenková mapa

Myšlenková mapa je alternativní forma záznamu údajů, která nevyužívá běžné lineární uspořádání zápisů a poznámek. Na rozdíl od brainstormingu se nejedná o nahodilé uspořádání nápadů, ale o promyšlené grafické zachycení pojmů a vztahů mezi nimi.

Pro žáky je myšlenková mapa přínosná zejména tím, že vizualizuje vztahy mezi pojmy. Pokud má podobu konkrétního obrázku, snadno si ji zapamatují a lépe si vybavují obsažené údaje. Abstraktní mapy jsou vlastně diagramy vztahů mezi pojmy a mívají podobu oválů nebo obdélníčků propojených čarami. Může se tedy jednat o jednoduchý „bublinový“ zápis toho, co žáky k danému tématu napadne, nebo o složitější koncept využívající barev, znaků, symbolů a zkratk pro zpřehlednění myšlenek, popř. zaznamenání informací z textu.

Myšlenkové mapy učí žáky pracovat s obsahem textu, ale i jeho strukturou, kterou jsou často – vzhledem k vizuální podobě myšlenkové mapy – nuceni změnit. Původní struktura se rozpadá a žáci díky klíčovým slovům z textu vytváří vztahy nové, originální, hledají další souvislosti, které dávají do logického sledu.

Vytvoření myšlenkové mapy je tvůrčím procesem, který je časově náročný. Osvojením této metody ovšem žáci získávají cenný nástroj pro další učení a seberozvoj.

Pravidla pro tvorbu myšlenkové mapy:

- ❖ Papír vždy před sebe pokládejte na šířku.
- ❖ Bud'te srozumitelní.
- ❖ Pište tiskacím písmem.
- ❖ Tvořte tak jednoduché mapy, jak jen to jde.
- ❖ Nápady zapisujte pomocí klíčového slova nebo slovních spojení (max. 3).
- ❖ Základem myšlenkové mapy je centrální nadpis (lépe obrázek).
- ❖ Jednotlivé větve oddělujte barevně dle stupňů hierarchie.
- ❖ Nebojte se používat barvy, obrázky či symboly ve všech místech myšlenkové mapy.
- ❖ Střídejte typy písma, velikost a tloušťku čar i obrázků.

V-CH-D (vím – chci se dozvědět – dozvěděl/a jsem se)

Tato metoda v sobě obsahuje všechny tři části E-U-R, a je tedy komplexním přístupem ke zpracování textu. Práce s touto metodou je vhodná spíše pro odborný text, ale její použití je možné i na text beletristický. Žáci pracují zčásti samostatně, zároveň sdílejí své postřehy se spolužáky a podle potřeby i s celou třídou.

V první části se žáci samostatně zamyslí nad tím, co o tématu textu (lekce) již vědí (nebo si myslí, že vědí), a vyplní první sloupec tabulky (VÍM). Své zápisy vzájemně sdílejí (ve dvojicích, skupině či celé třídě) a mohou první sloupec doplnit informacemi od spolužáků.

Poté přichází druhá fáze této metody, a to formulace otázek o tom, co chce žák vědět, co ho zajímá (CHCI VĚDĚT).

Po přečtení textu by žáci měli do posledního sloupce zapsat odpovědi na své otázky (pokud je v textu najdou) a zároveň informace, které jsou pro ně nové (DOZVĚDĚL/A JSEM SE).

Nezodpovězené otázky mohou posloužit pro samostudium, popř. pro práci s jinými zdroji (texty, internetem, ...). Více informací o této metodě můžete najít také pod zkratkou K-W-L (know – want to know – learn).

Vím	Chci vědět	Dozvěděl/a jsem se

Storytelling

Storytelling je tvůrčí metoda, jak přemýšlet o příběhu. V doslovném překladu jde o vyprávění příběhů. Je to návrat a znovuobjevování hluboce zakořeněné tradice vyprávění.

Jaký význam má storytelling?

- ❖ Aktivně pracuje s literaturou a podněcuje zájem o ni.
- ❖ Obohacuje a rozšiřuje slovní zásobu.
- ❖ Napomáhá chápat souvislosti, uceluje kontext.
- ❖ Podporuje kritické myšlení, klade před posluchače názory a hodnoty, které rozebírá z různých úhlů.
- ❖ Zvyšuje schopnost poslouchat a chápat.
- ❖ Podněcuje tvořivé psaní a představivost.
- ❖ Zvyšuje schopnost komunikace.
- ❖ Podporuje schopnost předvídání, analýzy a syntézy.
- ❖ Je to zábava!

Aktivity s využitím metody storytellingu

Naštěstí/Bohužel

Skupinová hra, ve které hráči vytváří příběh po větách v kruhu. Jeden začne, druhý naváže „naštěstí...“, další pokračuje „bohužel...“. Pravidelně se střídají a společně vymyslí celý příběh.

Lžeš

Hra ve dvojici. Jeden začne vyprávět historku, například o dni, který zažívá. Začne ranním vstáváním. Druhý ho může kdykoliv se mu to zlíbí osočit ze lži tím, že vysloví: „Lžeš!“ Vypravěč musí uznat, že lže, popřít, co řekl, a místo toho si vymyslet něco jiného. Neustálým negováním tak společně utvářejí příběh.

Superhrdinové

Jeden ze skupiny je vypravěč, který začne úvodní jednoduchou situací, kdy se mu něco nepovedlo („Ráno jsem vstal a opařil se čajem...“, „Když jsem vyšel na ulici, pocákalo mě právě projíždějící auto...“ atd.). Jakmile vysloví svůj problém, zavolá si na pomoc superhrdinu, kterého si vymyslí (Superchladič, Supervysouček, atd.). Ten do příběhu zakročí a situaci zlepší. Jeho úkolem je však pokazit vždy něco jiného. („Svým ledovým dechem jsem ti sice pomohl od bolesti a pofoukal ti opařený prst, ale zároveň jsem zmrazil celý tvůj byt svým jedním dýchnutím...“). Hra se opakuje až do konce s pointou.

Čtení scénářů

Čtení scénářů je přínosná čtenářská aktivita, kdy bez kulis, kostýmů nebo rekvizit mohou žáci číst a sdělovat příběhy sobě nebo obecenstvu a přitom si užívat čtení, získávat v něm jistotu a zvyšovat svou plynulost. Cílem není naučit se roli nazpaměť, ale číst z listu nebo opakovaně, s co nejlepší výslovností a intonací (přidat se mohou i gesta nebo mimika postav). Díky výběru scénáře může čtení zaujmout i váhavější žáky. Opakované čtení přidělených řádků navíc dodává sebevědomí i těm, kteří jinak při čtení zažívají spíše pocity neúspěchu. Témata scénářů, kterých lze on-line najít dostatek, mohou vhodně doplňovat i osnovy jiných předmětů. Žáci jsou čtenářským divadlem často tak unesení, že sami chtějí předčítat před mladšími spolužáky. Z plánování představení však není třeba mít obavy, žáci (i učitelé) se baví a všichni se učí. Čtení scénářů dodává žákům sebevědomí a rozvíjí jejich čtenářské dovednosti.

Grafické organizéry

Grafické organizéry pomáhají žákům zaznamenávat četbu, jsou pro ně atraktivní; učitel může využívat jednotné nebo nechat žáky vymyslet vlastní. Poskytují žákům oporu při vzájemném sdílení a pomáhají jim vlastními slovy formulovat zápis a podstatné informace z textu.

K jejich vytváření slouží například zdarma dostupný nástroj www.canva.com.

Název knihy, autor

Chtěl/a bych zažít

**MOJE
KNIHA**

Knihy mi připomněla

Čím bylo zajímavé místo, kde se příběh odehrával?

Kolik hvězd knize dáváš?

Na knize se mi nejvíce líbilo

.....

....., protože

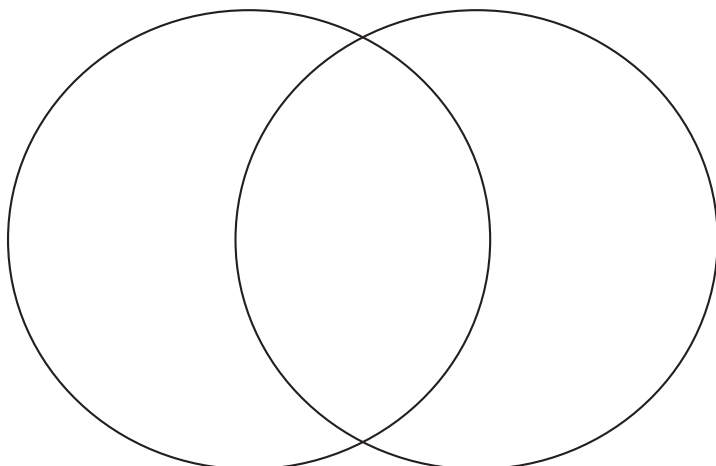
.....

.....

O ČEM **KNIHA** JE?
JAKÁ **MYŠLENKA** SE MI LÍBILA?

Tady můžeš hlavní postavu nakreslit nebo vypsát tu část textu z knihy, kde je popisována...

Hlavní postava a já ... Co máme společného a čím se lišíme?

Hraní rolí

Žáci se rozdělí do skupin po šesti a společně se zabývají stejným textem. Každý ve skupině zastává určitou roli (vybere si ji sám nebo mu je přidělena), jejíž charakteristiku předkládá učitel (viz dále). Poté každý ve skupině čte a pracuje s textem podle své role. Následuje skupinová literární diskuze, v níž každý žák vystupuje ve své roli a předkládá ostatním ve skupině, jak si s rolí poradil. Při práci s dalším textem se role vystřídají.

Přehled rolí a jejich popis:

- ❖ Autor – zamýšlí se nad postavami, jejich vlastnostmi či příběhem a navrhuje, jak bude děj dále pokračovat.
- ❖ Novinář – píše krátkou zprávu o událostech, které se objevují v textu.
- ❖ Vypravěč – převypráví příběh ostatním vlastními slovy nebo v jiném žánru (např. jako pohádku, detektivku apod.).
- ❖ Ilustrátor – provádí grafické obrazy, vizuální vidění textu.

Je možné vytvořit i další role, například:

- ❖ Tazatel – napíše otázky, o kterých se bude společně diskutovat.
- ❖ Hledač slov – vyhledává v textu zajímavá, nejasná či důležitá slova.
- ❖ Badatel – zjistí informace o tématech, která se vážou k textu.
- ❖ Moderátor – sleduje práci skupin, řídí jejich prezentace a na závěr shrne, jak se úkol podařilo splnit.

Návod ke hře Hraní rolí je zdarma dostupný na www.svetgramotnosti.cz.

Čtenářská dílna

Čtenářská dílna je způsob práce, v němž žáci pravidelně čtou celé knihy na pokračování dle vlastního výběru, případně s nimi pracují dle zadání učitele a následně sdílejí své čtenářské zážitky. Někdy se tento model nazývá též samostatné čtení. Čtenářská dílna by v ideálním případě měla probíhat pravidelně jednou týdně po dobu 45 minut.

Samostatné čtení souvislých textů dle vlastního výběru by mělo být nedílnou součástí výuky, hraje totiž zásadní roli pro rozvoj čtenářských dovedností a čtenářství vůbec. Učitel ve třídě nejmenších čtenářů začíná obvykle s 10 minutami a čas věnovaný samostatnému tichému čtení postupně prodlužuje.

Před zahájením čtenářské dílny je vhodné společné stanovení pravidel, která se budou během čtení dodržovat.

Příklady pravidel:

- ❖ Během čtení se vzájemně nevyrušujeme.
- ❖ Čteme po celou vyhrazenou dobu.
- ❖ Neděláme přestávky na toaletu ani jídlo.
- ❖ Můžeme číst v jakékoliv poloze a místě, které je nám pohodlné.

Čtenářská dílna zahrnuje obvykle tři fáze:

Vymezení obsahu čtenářské dílny – Zadání úkolu, např.: *Dnešní dílna čtení se bude týkat hlavní postavy ve vaší knize. Na konci hodiny každý z vás bude zpracovávat životabáseň o vaší postavě, proto prosím již při čtení myslíte na svou postavu.*

Samostatné tiché čtení

Sdílení – V této fázi žáci dostávají prostor pro zpracování úkolu a jeho následné sdílení ve dvojicích, skupinách či společně před třídou.

Pro dosažení efektivity samostatného čtení je nutné dodržet několik zásad:

- ❖ Učitel se na samostatném čtení podílí. Samostatné čtení totiž neznamená úplné ponechání žáka s jeho knihou. Učitel žákům pomáhá vybrat si vhodnou knížku, která je bude zajímat a odpovídat úrovni jejich čtení, pomáhá jim porozumět danému typu textu, probírá s nimi proces čtení.
- ❖ Samostatné čtení vyžaduje časovou investici, podle věku se ale liší délka jednotlivých bloků (menší žáci potřebují číst v kratších intervalech, pro starší jsou vhodné delší čtecí bloky).
- ❖ Samostatné čtení potřebuje třídní knihovničku plnou různých textů. Zatímco dříve se četla hlavně beletrie, příběhy, pohádky apod., nyní se doporučuje žákům představit všechny druhy textů, od klasických knížek přes noviny, časopisy, obchodní manuály, poezii, odborné texty, grafické texty, divadelní hry, biografie až po on-line zdroje (v knihovničce by měly být ve stejné míře zastoupeny fiktivní a informativní texty).
- ❖ Učitel by měl žákům pomoci s výběrem vhodného textu k samostatnému čtení, ideální je, pokud jsou alespoň některé zdroje v několika jazykových úrovních, aby mohl každý žák volit podle své vlastní.
- ❖ Samostatné čtení musí být šité na míru. Slabší žáci potřebují větší pomoc s výběrem knih, potřebují více asistence během čtení, a hlavně potřebují více času. Čtení je třeba procvičovat, právě nejslabší žáci mívají ale ke čtení nejméně příležitostí.

O textech je třeba mluvit, i když si každý čte sám, v malých skupinkách nebo v rámci celé třídy. Probrání textu tříbí kritické myšlení, argumentování a další metakognitivní strategie.

Žáci se postupně naučí o svých zážitcích a zkušenostech z četby přemýšlet, mluvit i ptát se ostatních, respektovat se vzájemně. Rozvíjejí tak celou svou osobnost.

Příklady otázek pro sdílení čtenářských zážitků:

- ❖ Jaké vlastnosti má hlavní postava? Co se ti na ní líbí? Máte něco společného?
- ❖ Jsou v příběhu záporné postavy? V čem jsou záporné?
- ❖ Co bys dělal jinak než postava v příběhu? Proč?
- ❖ O čem příběh je? Jaké problémy, události se v něm řeší?
- ❖ Kde se příběh odehrává? Dovedeš místa popsat? Čím jsou zajímavá? V čem se liší od toho, kde žiješ ty?
- ❖ Odehrálo se v příběhu něco vtipného/smutného?
- ❖ Co tě v knize nejvíce zaujalo?
- ❖ Jaké pocity při čtení příběhu máš?
- ❖ Proč sis knihu vybral/a? Odkud ses o knize dozvěděl/a? Doporučil/a bys ji spolužákům?
- ❖ Máš představu, co se bude v příběhu odehrávat dál? Poradil/a bys něco hrdinům knihy?
- ❖ Dokážeš vybrat krátký zajímavý úryvek z knihy a přečíst jej spolužákům? Co tě na něm zaujalo?
- ❖ Čím se liší kniha od jiných, které jsi četl/a? Co má společného?
- ❖ Co nového ses z knihy dozvěděl/a?
- ❖ Vystupují v knize zvířata? Jaké mají vlastnosti? Jsou pro příběh důležitá?
- ❖ Změnil/a jsi po přečtení knížky na něco názor?

Čtenářské strategie a jejich role v rozvoji čtenářské gramotnosti

Při plánování výuky a volbě konkrétních metod je důležité zohlednit rovněž čtenářské strategie. Hovoříme-li o čtenářských strategiích, mluvíme zároveň o cílech, kterých bychom s žáky rádi dosáhli. Čtenářské strategie mohou pomoci při formulaci tématu hodiny a jeho uchopení. K jejich naplnění nám učitelům pak mohou pomoci právě rozličné metody podporující čtenářství.

Pro bližší představu přinášíme přehled čtenářských strategií a jejich stručný popis s jejich propojením na konkrétní metody a aktivity v hodině.

Strategie	Bližší popis	Co žák umí	Jakou metodu či techniku je možné použít
Sledování porozumění a vyjasňování	Bez porozumění textu a vyjasňování si neznámých slov, pasáží nemůže dojít k pochopení textu. Porozumění jako takové je klíčové pro rozvoj celé čtenářské gramotnosti.	Rozumí tomu, co čte. Vyhledá a určí slova, kterým nerozumí. Dohledává jejich význam.	Podtrhávání nesrozumitelných slov v textu Kladení otázek v případě neporozumění
Předvídaní	Na základě různých vodítek (slov, vět, ale třeba i podle žánru či obálky knihy...) se žák učí předvídat, o čem bude text, další část textu.	Umí předvídat, o čem asi bude text, který bude číst. Předvídá další průběh čteného.	Předvídaní z obrázků Předvídaní z klíčových slov Čtení s tabulkou předpovědí
Určování důležitých informací	Čtení je mimo jiné nástrojem k učení. Žáci by měli být schopni využít textu ke svému prospěchu. Proto je důležité učit je, jak pracovat s důležitými informacemi v textu.	Žák umí vyhledat důležité informace v textu a dále je zpracovat.	I.N.S.E.R.T. V-CH-D Práce s klíčovými slovy
Kladení otázek	Text je nevyčerpateľným zdrojem otázek, proto bychom měli žáky vést k tomu, aby se učili nad textem přemýšlet a otázky formulovat.	Žák umí formulovat otázky týkající se textu; otevřené i uzavřené.	Formulace otázek vyplývajících z textu Formulace otázek směřujících k autorovi
Propojení (hledání souvislostí)	Tato strategie rozvíjí žákovu schopnost porovnávání osobních zkušeností se čteným textem (práce s emocemi), ale také mezi různými texty (žánrové vztahy).	Žák dokáže najít souvislost mezi textem, jiným textem nebo osobní zkušeností.	Vennův diagram (Součástí porovnávaných jevů je sám čtenář.) Porovnání např. knižního a filmového zpracování
Usuzování, shrnování	Žák je schopen hovořit o textu jako celku. Rozliší hlavní myšlenku textu, shrne důležité informace.	Žák dokáže o textu hovořit vlastními slovy.	Grafické organizéry Myšlenkové mapy
Zhodnocení	Po přečtení textu by měla vždy následovat určitá forma shrnutí a možnosti sdílení zážitků z četby.	Na základě analýzy textu si žák na text vytváří názor, který umí obhájit a diskutovat o něm.	Poslední slovo patří mně Podvojný deník

Abychom vám pomohli v začátcích s novými metodami a technikami, připravili jsme pro vás portál svetgramotnosti.cz. Zde najdete metodickou podporu do výuky, doporučení na různé rozvojové materiály, vhodné knihy nebo inspirativní informace ke čtenářské gramotnosti.

Svetgramotnosti.cz by vám měl usnadnit práci a ušetřit čas, který strávíte nad přípravou. Jak budete web využívat je na vás, my z našich zkušeností bychom vám doporučili následující:

1. Ze všeho nejdříve začněte testem a zjistíte úroveň čtenářské gramotnosti vašich žáků.
2. Jakmile znáte úroveň žáků, můžete začít efektivně pracovat s rozvojovými materiály. Jsou pro vás připraveny karty knih (obsahují anotaci knihy, recenzi, zajímavost i ukázkou), metodiky ke knihám (připravené pracovní listy a metodiky ke konkrétním knihám) a aktivity do hodin (krátké i vícehodinové aktivity, které odlišnými přístupy rozvíjí čtenářskou gramotnost).
3. V mapě učebního pokroku se dozvíte konkrétní dovednosti žáka na dané úrovni a díky připravenému sebehodnocení můžete pracovat jednoduše se zpětnou vazbou.
4. V databázi doporučených knih naleznete krásné knížky, které jsme pro vás rozdělili podle úrovně čtenářské gramotnosti i podle žánrů.

1. Adaptivní test Čtenář

S využitím adaptivního testu na svetgramotnosti.cz můžete získat vstupní zařazení vašich žáků na mapě čtenářské gramotnosti a s pomocí téhož testu pak můžete jejich pokrok sledovat. Testovat žáky můžete po jednoduché vstupní administraci kdykoliv v průběhu roku, každý žák po absolvování testu obdrží individuální zprávu, součástí zprávy jsou i doporučení na zajímavé knihy, hry nebo on-line aplikace.

Ukázka výstupní zprávy:

Čtenářská gramotnost

OZNAČENÍ ŽÁKA: **HASH:**

E-VÝSLEDKY: **TRÍDA:**

Milá šákyne, milý žáku, absolvoval/a jsi test Čtenářské gramotnosti, který testoval tvé schopnosti ve třech oblastech: Získávání informací, Zpracování informací a Zhodnocení textu. Podle výsledků v jednotlivých částech jsme tě zařadili do úrovně, která odpovídá tvým znalostem. V testu byly obsaženy úlohy testující úroveň: Učeň, Průzkumník, Objevitel, Profík, Specialista. O svoje výsledky se poděl se svými rodiči, společně s nimi pak můžeš pracovat na svém dalším rozvoji.

TVOJE CELKOVÁ ÚROVEŇ

JAK SI VEDEŠ V ČÁSTECH TESTU

Získávání informací

Poznáš důležité místa příběhu, hlavní myšlenku, hlavní postavy či hlavní informace. Všimáš si už v textu, kde se příběh odehrává, co se děje, jaké jsou postavy. Podle zadání vyhledáváš v delším a složitějším textu potřebné informace.

Zhodnocení textu

Všimáš si, jak a proč jsou napsány složitější texty. Umíš vyhledat obrazná pojmenování, poznáš, jaký mají význam, a vysvětlíš jej. Umíš porovnat literární předlohu s adaptací, u faktografických textů umíš poznat, zda jsou důvěryhodné a ucelené. Vnímáš, jak text ovlivnila politická a společenská situace.

Zpracování informací

Dokážeš porovnat, jak jsou stejné věci nebo myšlenky popsány v různých textech. Už během čtení předvídáš, jak se text bude vyvíjet i s ohledem na jeho žánr. Usuzuješ, jaké myšlenky text obsahuje, třídíš je na hlavní a vedlejší, hledáš, jak spolu souvisejí.

TIPY PRO TEBE

Persepolis
Marjane Satrapi
knihka

Podivná knihovna
Haruki Murakami
knihka

Neviditelný
C. D. Payne
knihka

Humbook
humbook.cz
on-line aplikace

Přines si svou knihu
Mindok
desková hra

Čtenářská gramotnost

V následující tabulce je uveden počet úspěšně vyřešených úloh v porovnání s počtem úloh, které byly v testu. Úlohy jsou rozděleny dle obtížnosti a typu. Z tabulky můžeš vyčíst, jaké jevy ti činily při testu největší obtíže a kde se ti naopak dařilo.

	Učeň	Průzkumník	Objevitel	Profík	Specialista
Čtenář	2 / 2	3 / 3	12 / 12	3 / 7	0 / 0
Získávání informací	1 / 1	1 / 1	4 / 4	0 / 2	0 / 0
Zpracování informací	1 / 1	0 / 0	6 / 6	0 / 1	0 / 0
Zhodnocení textu	0 / 0	2 / 2	2 / 2	3 / 4	0 / 0
Dlouhý text	2 / 2	3 / 3	6 / 6	2 / 6	0 / 0
Krátký text	0 / 0	0 / 0	6 / 6	1 / 1	0 / 0
Jednoduchý text	0 / 0	3 / 3	9 / 9	2 / 5	0 / 0
Složitý text	2 / 2	0 / 0	3 / 3	1 / 2	0 / 0

V testu jsi se setkal/a s texty uměleckými (6 / 8), odbornými (4 / 4), publicistickými (6 / 7), praktickými (4 / 5) a s texty každodenní komunikace (0 / 0). Počty v závorce ti ukazují, kolik jich vždy z celkového počtu v testu vyřešil/a správně.

TIPY NA DALŠÍ ROZVOJ

Učeň
Vyber si doma nějakou odbornou knihu a zkus si tzv. efektivně přečíst stránku textu. Tužkou si dělej do textu různé poznámky (podtrhává, označuj různými znaménky informace, kterým nerozumíš nebo s nimi nesouhlasíš atd.). Projdi si pak takto označený text se svými rodiči nebo starším sourozencem a zjisti, zda jsi vybral ty správné hlavní informace. Nevíš, jakou další knihu si vybrat? Zajdi na stránky www.tisicknih.cz, zadej knižku, kterou máš rád a dostaneš tip na 1000 podobných!

Průzkumník
Tipy na knižky: 14–14 Přátelství napříč staletími, Audrey se vrací, Agnes a sedmý host, Běž chlapec, Běž, Dárce, Divka s ponerací, H.U.S. (Hus úpiné světové), Cesta domů

Objevitel
Daň tipy desková hra (Mindok) – Přines si svou knihu, mobilní aplikace (www.humbook.cz/tagget/strok) – Storki

Profík
Podle zadání vyhledáš v delším a složitějším textu potřebné informace. Uplatníš zásady kritického čtení: dokážeš ověřit předpokládané závěry, zaujmout kritické stanovisko ke čtenému. Na základě analýzy textu si na něj vytvoříš názor, který budeš umět obhájit. Porovnáš literární předlohu s adaptací. Na základě znalosti konkrétního žánru nebo stylu autora dokážeš předpovědět vývoj textu. Budeš si všimát, jak a proč jsou napsány složitější texty. Naučíš se vyhledat obrazná pojmenování, poznáš, jaký mají význam, a vysvětlíš jej. Zvládneš porovnat literární předlohu s adaptací, u faktografických textů poznáš, zda jsou důvěryhodné a ucelené. Poznáš, jak text ovlivnila politická a společenská situace.

Adaptivní test je jedinečný test, který pracuje s odpověďmi žáka. Systém automaticky generuje otázky podle toho, jak žák odpovídá až do okamžiku, kdy dokáže stanovit výslednou úroveň.

2. Rozvojové materiály

Metodické listy jsme pro vás sestavili tak, abyste podle nich mohli postupovat ve vašich vyučovacích hodinách. Můžete je použít tak, jak jsou, nebo si je přizpůsobit a upravit, aby vyhovovaly vaší třídě a úrovni čtenářské gramotnosti vašich žáků. Sestaveny jsou na principu modelu E-U-R a v každém z nich najdete v úvodu přehled základních informací, které vám pomohou rychle se zorientovat v tom, na co je metodika zaměřena, pro koho je vhodná, jak dlouho trvá nebo jaké pomůcky budete potřebovat. Součástí je i pracovní list s úryvkem textu a úkoly pro žáky.

Jednodušší verzi metodik jsou samostatné kratší aktivity do hodin, které můžete ve výuce rovněž využít.

Ukázka 1. strany metodiky a pracovního listu:

Kdo chytá v žitě

Metodika

Úroveň čtenáře	5. úroveň – objevitel
Časový odhad	Lekce – 40 minut Sebehodnocení – 5 minut
Forma aktivity	Individuální a skupinová
Cílová dovednost	Zpracování textu
Popis dovednosti	Žák určí autorský záměr, dokáže o textu diskutovat. Žák vnímá stavbu náročnějších textů, všimá si použitého jazyka.
Pomůcky	Úryvek z knihy Kdo chytá v žitě, pracovní listy pro každého žáka, psací potřeby, obálky do skupin a do nich rozstříhané kartičky z přílohy
Použité metody	Podvojný deník, diskuze
Využití pro ročník	8.–9. ZŠ nebo 1. SŠ
Předmět	Český jazyk a literatura
Klíčová slova	Dospívání

Evokace (10 minut)

Ve třídě proběhne evokace na téma „dospívání“. Učitel má připraveny obálky s kartičkami do skupinek o čtyřech nebo třech žácích (viz příloha pro učitele – kartičky), do každé skupiny jedna obálka. Čtenáři přiřadí k jedné fázi vývoje člověka jednu kartičku s heslem. Každá skupina vysvětlí, jak kartičky k sobě přiřadila a proč.

Poté si každá skupina nechá před sebou kartičky s heslem „DOSPÍVÁNÍ“ a „hledá si místo ve světě“. Žáci při krátké diskusi vysvětlují, jak tomu rozumějí:

- ❖ jak oni sami hledají své místo ve světě,
- ❖ jaké mají představy o budoucnosti,
- ❖ čím by chtěli být a jak toho mohou dosáhnout,
- ❖ jaké mají vztahy k vrstevníkům, rodičům a jiným dospělým,
- ❖ jak jim rozumí jejich okolí.

svetgramotnosti.cz

Kdo chytá v žitě

Pracovní list 2 – Úkoly k textu

Podvojný deník

Při čtení textu zapisuj do podvojného deníku citáty (věty), které tě při čtení zaujaly. Ve druhém sloupečku zdůvodni, proč sis vybral/a právě tento citát (větu), nebo zapiš svůj komentář či myšlenku, které tě při čtení napadly.

Úryvek z textu	Zdůvodnění, komentář, moje myšlenky

svetgramotnosti.cz

3. Zpětná vazba a sebehodnocení žáků

Metodické materiály na svetgramotnosti.cz jsou propojeny s mapou čtenáře a umožňují učitelům a žákům poskytovat průběžnou zpětnou vazbu.

Hodnocení a zpětná vazba sehrávají v dalším rozvoji každého žáka významnou motivační roli, a proto s ní doporučujeme systematicky v rámci (nejen) našich metodik a aktivit pracovat. Je důležité, aby hodnocení bylo vždy konkrétní a podávalo žákovi jasnou zpětnou vazbu o tom, co a popřípadě do jaké míry, zvládá. Pouze v takovém případě mu pomáhá chápat jeho vlastní vzdělávací proces a orientovat se na své nejbližší individuální vzdělávací cíle.

Prakticky to znamená, že každá metodika a aktivita je provázána s mapou čtenáře, která je souborem konkrétních kritérií, jež žákovi pomáhají chápat obsah vzdělávání. Každý z materiálů je zaměřen na některou z dovedností, které jsou v mapě čtenáře definovány, tuto dovednost si žáci při práci v hodině ověřují a sami se s ohledem na tuto dovednost v závěru hodiny hodnotí. Ověřovaných dovedností může být v rámci jedné metodiky i více současně, záleží na charakteru každé z nich.

Sebehodnocení žáků může probíhat s pomocí tzv. tabulek sebehodnocení, jež jsou buď přímo součástí pracovních listů (novější materiály), nebo jsou jako šablony k doplnění učitelem k dispozici mezi materiály ke stažení (typ materiálu: Ostatní). Tabulka sebe/hodnocení umožňuje žákovi a učiteli ohodnotit zvládnutí konkrétní dovednosti na základě výkonu žáka. Sebe/hodnocení provádí žák samostatně nebo dle možností žáci navzájem po skončení aktivity, učitel pomáhá vysvětlením rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí, aby se žáci dokázali ohodnotit, např. pomocí otázek reflektujících proběhnuvší aktivitu nebo na jejich pracích ukazuje konkrétní projevy rozdílné míry zvládnutí úkolu.

Ukázka tabulky sebehodnocení:

	Při řešení jsem ještě potřeboval/a pomoci. Při práci ve skupině zatím spoléhám více na ostatní.	Z větší části jsem to zvládl/a správně, při řešení jsem občas potřeboval/a pomoci. Do práce ve skupině jsem se snažil/a aktivně zapojit.	Zvládl/a jsem to bez výrazné chyby. Do práce ve skupině jsem se aktivně zapojil/a.
			
Dokážu se soustředit na samostatnou práci s delším textem.			
Daří se mi vyhledat nové informace k tématu.			
Aktivně se zapojuji při práci ve dvojici/skupině.			

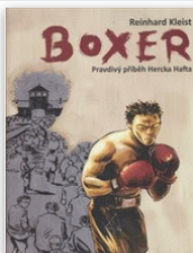
Jak mě to bavilo?

4. Databáze knih

V čem se naše databáze liší od ostatních? Knihy i hry pečlivě vybíráme, cílíme na rozvoj čtenářské gramotnosti. Vycházíme z oblíbenosti u dětí, z doporučení knihovníků, odborníků i hracích serverů, zařazujeme oceněné knihy i deskové hry. Každý záznam má svou anotaci, obálku a hlavně je označen úrovní gramotnosti. Doporučit žákům knížku tak nikdy nebylo jednodušší.

Ukázka z databáze knih a her:

Boxer , Reinhard Kleist

ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST Úroveň 5. **Objevitel** - 6. **Profík** Druh **komiks** Určeno pro **základní i střední škola**

Průkopník německého grafického románu a jeden z nejlepších současných německých komiksových autorů Reinhard Kleist vypráví pravdivý příběh polského Žida, boxera Hertzka Hafta, který přežil koncentrační tábor a v USA pak zahájil profesionální kariéru. Mladinký Hertzko začal svou boxerskou kariéru z donucení – strážci v koncentráku ho pro zábavu nutili boxovat se spolupřiznivci. Hertzko věděl, že dokud bude vyhrávat, zůstane naživu. Když pak po dramatickém útěku z pochodu smrti odjel do Ameriky, pokračoval v tom, co se naučil v lágru...

[VÍCE NA OBALKYKNIH.CZ](#)

[RECENZE NA ILITERATURA.CZ](#)

Brain Storm

ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST Úroveň 4. **Průzkumník** - 6. **Profík** Druh **desková hra** Určeno pro **základní i střední škola**

Brain Storm je svižná karetní hra, která vítá kreativní jedince s otevřenou náručí. Mezi devíti vyloženými kartami je třeba co nejrychleji zvolit dvě a vytvořit mezi nimi nějaké sympatické spojení. Nezáleží na tom, zda se bude jednat o nějaké ustálené spojení, název filmu, písně či příslovi - cokoliv schválí ostatní, je dobré.

[VÍCE NA WWW.ESHOP-PIATNIK.CZ](#)

Ukázka karty knihy:

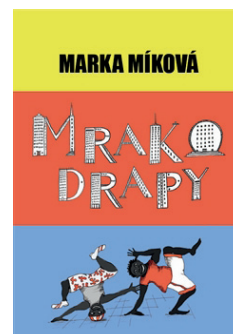

KARTA KNIHY

MRAKODRAPY

Originální název	-
Autor	Marka Míková
Překladatel	-
Ilustrace	Alexandra Švolíková
Nejnovější vydání	Argo 2012
Forma, žánr	Beletrie, příběhy pro děti a mládež
Rozsah (popis)	144 stran (165 × 235 mm, barevné ilustrace)

Mezipředmětové vazby Literatura

(zdroj: www.databazeknih.cz)

Anotace

Marka Míková napsala tři moderní pohádkové příběhy inspirované jejím pobytem v USA. Typické americké mrakodrapy jsou v jejím podání fascinujícím světem, kouzelnou zemí, v níž se nikdy nenudíte, kde vše je možné, kde najdete peklo i nebe, krásu i ošklivost, zlo i dobro. Jak je pro autorku charakteristické, také v těchto nových textech srší nápady, fantazie a humorem, její jazyk je hravý, neučesaný, rytmický a dynamický. Míková přitom nezapře textařku a hudebnici, když s lehkostí vytváří rýmy a slovní hříčky. Hrdinkami příběhů *Tak jsem!* a *Erma* jsou malé holčičky zažívající báječná, podivuhodná dobrodružství, jedna v newyorských ulicích, druhá v jednotlivých patrech mrakodrapu. Protagonisty třetí pohádky *Mrakodrapy* jsou samotné personifikované mrakodrapy. (zdroj: <https://www.bux.cz>)

Zajímavosti

Autorka byla za své dvě předchozí knihy nominována na cenu Magnesia litera a za třetí získala Zlatou stuhu v kategorii beletrie pro děti a mládež.

Recenze

Mrakodrapy – spojnice mezi zemí a nebem

Povídky Marky Míkové jsou různé a zároveň podobné. Vytvářejí funkční jednotu, ale nacházíme v nich i jakési napětí a nejednoznačnost, které se vynořují už s otázkou adresáta knížky.

Dominantními, nebo alespoň velmi důležitými postavami všech povídek jsou malé děti. Neméně důležité postavy představují dospělí, různorodí, všední i podivní, sympatičtí i nesympatičtí. Svěbytnými, v poslední povídce oživenými postavami jsou samy mrakodrapy – obrovské stavby kontrastující s malostí živých bytos-

Příloha

Ukázkové metodiky ze svetgramotnosti.cz

Úroveň 3 – učeň: Císařovy nové šaty	29
Úroveň 5 – objevitel: Kdo chytá v žitě	34
Úroveň 6 – profík: Doktor Proktor a vana času	43

Metodika

Úroveň čtenáře	3. úroveň – učeň
Časový odhad	Aktivita (lekce) – 40 minut Sebehodnocení – 5 minut
Forma aktivity	Individuální
Cílová dovednost	Porozumění a zhodnocení textu, aplikace a kreativita
Popis dovednosti	Žák předvídá, jak se příběh bude vyvíjet, co postava udělá. Žák na základě své zkušenosti porozumí i tomu, co není v textu napsané (čte mezi řádky).
Pomůcky	Audiopohádka Císařovy nové šaty
Využití pro ročník	1. až 4. ZŠ
Předmět	Český jazyk a literatura
Klíčová slova	Lidské vlastnosti (pýcha, přetvářka)

Struktura lekce

Evokace (7 minut)

Ještě než pustíte audioknihu (má 13:42 minut), zeptejte se žáků, zda vědí, co znamenají slova *ministr, císař, tkalci a tkalcovský stav*. Slova jim případně vysvětlete a promítněte na tabuli z internetu. Pak se ještě s žáky zamyslete: *Jaké šaty si asi císař nechá ušít? Jak asi budou vypadat? Jaké šaty by sis nechal/a ušít ty, kdybys byl/a císařem/císařovnou?*

Povězte žákům, že si teď společně poslechnete pohádku o jednom císaři a jeho nových šatech. Pokud už některý žák pohádku zná, neměl by předem prozrazovat ostatním, kteří ji ještě neznají. (Na to je upozorněte co nejdříve.)

Uvědomění (25 minut)

Pust'te pohádku od začátku. V čase 3:51 nahrávku zastavte a zeptejte se žáků: *Co asi udělá nebo jak se zachová ministr, kterého císař poslal, aby se podíval na jeho nové šaty (když neuvidí žádnou vzácnou látku)?* (úkol 1)

Pokračujte v přehrávání. V čase 12:30 nahrávku opět zastavte a zeptejte se žáků: *Co asi udělá císař, když mu dojde, že na sobě nic nemá?* (úkol 2)

Pust'te pohádku až do konce. Potom doplňte čísla k jednotlivým událostem (úkol 3), a to tak, jak šly v pohádce za sebou.

Reflexe (8 minut)

Zamyslete se společně nad tím, jaké vlastnosti měly jednotlivé postavy z pohádky (úkol 4). Vědí žáci, co která vlastnost znamená? Na závěr si s žáky popovídejte o tom, jestli se jim pohádka líbila, jestli jí porozuměli a také jak se jim podařilo splnit úkoly. Využijte tabulku sebehodnocení.

Správné řešení úkolu 3:

1. Do města přijeli dva tkalci.
2. Císař si nechal dát utkat vzácnou látku.
3. Ministr se šel podívat na vzácnou látku.
4. Císař si nechal z látky ušít nové šaty do průvodu.
5. Lidé v průvodu se císaři smáli.

Správné řešení úkolu 4:

Císař: marnivý, hloupý, pyšný, namyšlený

Tkalci: vychytralí, vypočítaví, podvodníci, lstiví

Ministr: počestný, starý, důvěryhodný

Sebehodnocení

Tabulka sebe/hodnocení (uvedená v pracovním listě) umožňuje žákovi a učiteli ohodnotit zvládnutí konkrétní dovednosti na základě výkonu žáka. Sebe/hodnocení provádí žák samostatně nebo dle možností žáci navzájem po skončení aktivity, učitel pomáhá vysvětlením rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí, aby se žáci dokázali ohodnotit, např. pomocí otázek reflektujících proběhnuvší aktivitu nebo na jejich pracích ukazuje konkrétní projevy rozdílné míry zvládnutí úkolu.

Použité metody

Čtení s předvídáním

Jedná se o metodu, kdy žáci čtou tiše a samostatně společný text po částech, které postupně dostávají na prouzcích papíru (když se naučí s touto metodou pracovat, stačí části pouze graficky oddělit, případně očíslovat). Po přečtení každé části textu nejdříve samostatně předvídají, jak bude text pokračovat. Pak svoje předpovědi prodiskutují ve dvojicích, ve skupinách nebo v celé třídě. Následuje čtení další části textu, kdy zvažují, nakolik se splnily jejich předpovědi, a posléze předvídají další pokračování textu. Pro přesnější záznam předvídání (a argumentace k němu) se někdy používá varianta této metody zvaná „čtení s tabulkou předpovědí“, v níž žáci samostatně nebo ve dvojici vyplňují tabulku tempem, jež jim vyhovuje. Po zpracování celého textu poznatky sdílí celá skupina nebo třída.

V aktivitě byla použita varianta metody upravená pro poslech.

Příklady možných otázek:

- ❖ Jak bude asi příběh pokračovat a proč si to myslíš?
- ❖ Myslíš si, že se stane něco překvapivého?
- ❖ Co se v příběhu asi stane a co naopak vůbec nelze očekávat?
- ❖ Dokážeš odhadnout, jak příběh skončí?
- ❖ Jak se postavy příběhu zachovají a proč?

Odkazy, zdroje

Audiopohádka Císařovy nové šaty dostupná na <https://youtu.be/GvdTe3thXMs>.

Císařovy nové šaty

Pracovní list 1 – Úkoly k textu

1. Co asi udělá nebo jak se zachová ministr, kterého císař poslal, aby se podíval na jeho nové šaty?
2. Co asi udělá císař, když mu dojde, že na sobě nic nemá?
3. Jak za sebou šly v pohádce následující události? Doplň čísla.
___ Lidé v průvodu se císaři smáli.
___ Císař si nechal dát utkat vzácnou látku.
___ Ministr se šel podívat na vzácnou látku.
___ Do města přijeli dva tkalci.
___ Císař si nechal z látky ušít nové šaty do průvodu.
4. Jaký byl císař? Jaký byl ministr? A jací byli tkalci? Můžeš vybírat z nabídky. Zkus také vymyslet nějaké další vlastnosti – přídavná jména, která je vystihují.

Císař

vypočítavý
marnivý
počestný
pyšný
vychytralý
hloupý
podvodný
starý
lživý
namyšlený
důvěryhodný

Tkalci

Ministr

Císařovy nové šaty

Tabulka sebehodnocení

	Při řešení jsem ještě potřeboval/a pomoci. Při práci ve skupině zatím spoléhám více na ostatní.	Z větší části jsem to zvládl/a správně, při řešení jsem občas potřeboval/a pomoci. Do práce ve skupině jsem se snažil/a aktivně zapojit.	Zvládl/a jsem to bez výrazné chyby. Do práce ve skupině jsem se aktivně zapojil/a.
			
Předvídám, jak se příběh bude vyvíjet, co postava udělá.			
Na základě své zkušenosti porozumím i tomu, co není v textu přímo napsané (čtu mezi řádky).			

Jak mě to bavilo?

Metodika

Úroveň čtenáře	5. úroveň – objevitel
Časový odhad	Lekce – 40 minut Sebehodnocení – 5 minut
Forma aktivity	Individuální a skupinová
Cílová dovednost	Zpracování textu
Popis dovednosti	Žák určí autorský záměr, dokáže o textu diskutovat. Žák vnímá stavbu náročnějších textů, všímá si použitého jazyka.
Pomůcky	Úryvek z knihy Kdo chytá v žitě, pracovní listy pro každého žáka, psací potřeby, obálky do skupin a do nich rozstříhané kartičky z přílohy
Použité metody	Podvojný deník, diskuze
Využití pro ročník	8.–9. ZŠ nebo 1. SŠ
Předmět	Český jazyk a literatura
Klíčová slova	Dospívání

Evokace (10 minut)

Ve třídě proběhne evokace na téma „dospívání“. Učitel má připraveny obálky s kartičkami do skupinek o čtyřech nebo třech žácích (viz příloha pro učitele – kartičky), do každé skupiny jedna obálka. Čtenáři přiřadí k jedné fázi vývoje člověka jednu kartičku s heslem. Každá skupina vysvětlí, jak kartičky k sobě přiřadila a proč.

Poté si každá skupina nechá před sebou kartičky s heslem „DOSPÍVÁNÍ“ a „hledá si místo ve světě“. Žáci při krátké diskuzi vysvětlují, jak tomu rozumějí:

- ❖ jak oni sami hledají své místo ve světě,
- ❖ jaké mají představy o budoucnosti,
- ❖ čím by chtěli být a jak toho mohou dosáhnout,
- ❖ jaké mají vztahy k vrstevníkům, rodičům a jiným dospělým,
- ❖ jak jim rozumí jejich okolí.

Učitel žákům představí knihu Kdo chytá v žitě (je o chlapci, který řeší řadu problémů souvisejících s dospíváním).

Uvědomění (25 minut)

Učitel přečte žákům ukázkou z 1. kapitoly knihy. Čte od začátku do konce 1. odstavce. Žáci jen poslouchají, nemají zatím před sebou text. Učitel vyzve žáky, aby se vyjádřili k tomu, co právě slyšeli. Mluví o svých dojmech. Učitel se zeptá, kdo je vypravěčem příběhu. Všimají si, že kniha je psaná ich-formou. Žáci pak pokračují v samostatném čtení s metodou podvojného deníku. Každý zapíše do tabulky alespoň jeden citát (úryvek, větu) z knihy a hned do vedlejšího sloupečku si zaznamená důvod, proč si citát vybral, nebo své myšlenky, které ho při čtení napadly. Zdatnější čtenáři vypíší a okomentují citátů více. Nevadí, když někteří nedočtou celou kapitolu.

Reflexe (5 minut)

Žáci čtou ze svých podvojných deníků, hodnotí, jak na ně text působí.

Sebehodnocení

Tabulka sebe/hodnocení (uvedená v pracovním listě) umožňuje žákovi a učiteli ohodnotit zvládnutí konkrétní dovednosti na základě výkonu žáka. Sebe/hodnocení provádí žák samostatně nebo dle možností žáci navzájem po skončení aktivity, učitel pomáhá vysvětlením rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí, aby se žáci dokázali ohodnotit, např. pomocí otázek reflektujících proběhnuvší aktivitu nebo na jejich pracích ukazuje konkrétní projevy rozdílné míry zvládnutí úkolu.

Použité metody

Podvojný deník

Při psaní podvojného deníku žáci pracují s jednotlivými pasážemi textu, které doplňují o svůj vlastní komentář. Na jedné straně stojí doslovné citace textu, na straně druhé komentář žáka (proč ho část zaujala, zda s ní souhlasí, jak si ji vykládá). Přepisování celé části textu vede k tomu, aby žák vybíral skutečně jen tu pasáž, která ho zaujala a provokuje k přemýšlení. Tuto metodu je možné zařadit i místo klasického zápisu v jiných předmětech při práci s odborným textem.

Odkazy, zdroje

SALINGER, J. D. Kdo chytá v žitě. Vyd. 8., V Knižním klubu 2. Přeložila Luba PELLAROVÁ, přeložil Rudolf PELLAR. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2678-1.

Pracovní list 1 – Úryvek textu (od 2. odstavce 1. kapitoly)

Chtěl bych vám to začít vyprávět od toho dne, kdy jsem odjel z přípravy v Pencey. Přípravka v Pencey, to je škola v Agerstownu, v Pensylvánii. Asi jste už o ní slyšeli. Nebo jste aspoň viděli inzeráty. Mají inzeráty minimálně v tisíci časopisech a vždycky je tam nějaký sekáč na koni, jak skáče přes překážky. Jako kdyby člověk v Pencey jakživ nedělal nic jiného, než hrál celý den pólo. Já tam koně jakživ ani nezahlídl, ani v širokém okolí ne! A pod obrázkem toho kluka na koni vždycky stojí: „Už od roku 1888 vychováváme z chlapců stoprocentní, bystré mladé muže.“ Vyložená bouda. V Pencey vychovávají starou belu, zrovna tak jako v ostatních školách. A já tam nepoznal nikoho, kdo by byl stoprocentní nebo bystrej nebo tak. Snad dva kluky. A kdoví jestli. A ty už nejspíš takoví byli, když do Pencey přišli.

Zkrátka a dobře, bylo to tu sobotu, co se hrál ragbyovej zápas se Sexon Hallem. Se zápasem se Sexon Hallem se v Pencey vždycky náramně nadělalo. Byl to poslední zápas v roce a od člověka se čekalo, že se přinejmenším rovnou zasebevraždí nebo něco, když Pencey nevyhraje. Vzpomínám si, jak jsem to odpoledne stál až tam nahoře na Thompsonově vršku, zrovna vedle toho nesmyslného kanónu, co bojoval v bojích o nezávislost a tak. Bylo odtamtud vidět celý hřiště a člověk moh pozorovat, jak do sebe oba mančafy řežou ostopéro. Na tribunu zrovna prvotřídně vidět nebylo, ale bylo slyšet, jak to tam všechno řve. Mocnej a strašlivej řev, co fandili Pencey, poněvadž tam byla prakticky celá škola až na mě, a ubohoučký vrískání fanoušků Sexon Hallu, poněvadž hostující mančaf si skoro nikdy nepřivez moc lidí.

Na ragby nechodilo nikdy moc holek. To jenom kluci z posledního ročníku si s sebou směli přivést holku. Byla to příšerná škola, ať to vezmete z kterýho konce chcete. Já jsem rád někde, kde člověk aspoň občas vidí pár holek, i když se třeba jenom drbou na rukách nebo smrkají nebo se třeba jenom hihňají a tak. Selma Thurmenová – to byla dcera našeho ředitele – se sice na zápase objevila dost často, ale to nebyl zrovna přesně ten typ, po kterým by člověk šlel. Ale jinak to byla hrozně prima holka. Jednou jsem s ní jel autobusem do Agerstownu, a tak jsme se dali tak trochu do řeči. Líbila se mi. Měla velkej nos a úplně ukousaný nehty – skoro do krvava. A měla takový ty pitomý falešný ňadra, o který by se člověk popíchal, ale člověku jí bylo nějak líto. A líbilo se mi na ní, že člověka nekrmí s tím, jakýho má senzačního papínka. Asi dobře věděla, že je to trouba a tajtrlík.

Že jsem stál tam nahoře na Thompsonově vršku, místo co bych byl dole na zápase, bylo proto, poněvadž jsem se zrovna vrátil z New Yorku se šermířským družstvem. Byl jsem vedoucí šermířského družstva. Ohromná hlína. Jeli jsme ten den ráno na utkání s Macburneyovou školou. Jenomže k utkání nedošlo. Já nechal končíře a výzbroj a všechno v tý pitomý podzemce. Nebyla to tak docela moje vina. Musel jsem v jednom kuse vstávat a dívat se na plánek, abychom věděli, kde máme vystupovat. A tak jsme dorazili zpátky do Pencey už kolem půl třetí místo až na večeri. Svým způsobem to byla náramná zábava.

Další důvod, že jsem nebyl na zápase, byl ten, že jsem se šel zrovna rozloučit se starým Spencerem, s profesorem na děják. Měl chřipku, a tak jsem počítal, že ho už asi do vánočních prázdnin neuvidím. Poslal mi lístek, kde mi psal, že by mě chtěl vidět, než pojedu domů. Věděl, že se už do Pencey nevrátím.

O tom jsem vám zapomněl povědět. Oni mě vyrazili. Po vánočních prázdninách jsem se už neměl vrátit, poněvadž jsem rup ze čtyř předmětů a nesnažil jsem se a nic. Často mě napomínali, abych se koukal snažit, zvláště ve čtvrtletí, když přijeli naši na pohovor se starým Thurmerem, ale já snahu neprojevil. A tak jsem dostal padáka. V Pencey dávaj lidem padáka dost často. Pencey je jakožto škola v moc vysoký kategorii. Vážně.

Zkrátka a dobře, byl prosinec a byla zima jak v psírně, zvláště tam nahoře na tom stupidním vršku. Já měl na sobě jen ten oboustrannej kabát a neměl jsem rukavice a nic. Tejden předtím mi někdo ukradl můj kabát z velbloudí srsti, i s rukavicemi s kožešinou, co byly v kapse. V Pencey bylo plno zlodějů. Bylo tam hodně kluků z hrozně bohatých rodin, ale přes to přese všechno tam bylo zlodějů plno. Čím dražší škola, tím je tam víc zlodějů – bez psiny. Zkrátka dobře, stál jsem tam vedle toho nesmyslnýho kanónu, díval se na zápas a zadek mi umrzal. Jenomže jsem se na zápas moc nedíval. Ve skutečnosti jsem tam trčel proto, poněvadž se mi tak nějak chtělo říct všemu sbohem. Já jen jako, že jsem už kolikrát odešel z nějaký školy nebo odněkud, a ani jsem nevěděl, že odcházím. Tohle já nesnáším. Nezáleží mi na tom, jestli to sbohem říkám smutně nebo rád, ale když odněkud odcházím, tak si chci uvědomit, že odcházím. Když to člověk neví, je mu pak ještě hůř.

Měl jsem kliku. Zničehonic jsem si vzpomněl na něco, co mi pomohlo si uvědomit, že odtud vypadnu. Najednou jsem si vzpomněl, jak jsme jednou – bylo to někdy v říjnu – honili s Robertem Tichenerem a Pavlem Campbellem před školou mičudu. Byli to milí kluci – zvláště Tichener. Bylo těsně před večeří, venku se už hezky stmívalo, ale my přesto kopali mičudu dál. Stmívalo se čím dál víc a my na míč už skoro ani neviděli, ale pořád se nám toho nechtělo nechat. Jenže nakonec jsme museli. Zambesi, co učil biologii, vystrčil hlavu z okna a poručil nám, abychom už šli do svého pokoje a připravili se k večeří. Když se mi podaří na něco takového si vzpomenout, dokážu se klidně rozloučit – aspoň většinou. Jakmile jsem si to řek, otočil jsem se a dal se do běhu po druhý straně svahu k domu starýho Spencera. Spencer nebydlel v kampusu. Bydlel v ulici Anthonyho Waynea.

Utíkal jsem celou cestu až k hlavním vratům a potom jsem vteřinu čekal, až se vydejchám. Já nemám vůbec žádněj dech, jestli chcete co vědět. Jednak značně kouřím – totiž – kouřil jsem. Donutili mě, abych toho nechal. A za druhý jsem za poslední rok vyrost o šestnáct centimetrů. Čímž se taky stalo, že jsem div nedostal tuberu a že jsem musel jet sem na všechny ty kontroly a podobný legrace. Ale jinak jsem úplně zdravěj.

Zkrátka a dobře, hned jak jsem se vydejchal, rozběh jsem se přes 204. ulici. Byla pekelná ledovka a já se div nenatáh. Ani nevím, proč jsem utíkal – nejspíš, že se mi chtělo. Když jsem se dostal přes cestu, měl jsem najednou pocit, jako bych se měl rozplynout.

Páni, já vám na ten zvonek zazvonil jak na poplach, když jsem dorazil k domu starýho Spencera! Byl jsem vážně na kost. Uši mě bolely a nemohl jsem skoro vůbec hejbat prstama. „Honem, honem,“ řek jsem málem úplně nahlas, „tak otevřte někdo ty dveře.“ Konečně je otevřela stará paní Spencerová. Neměli služku a nikoho a vždycky chodili otvírat sami. Prachatý zrovna nebyli.

„Holdene,“ povídá paní Spencerová, „to jsem ráda, že tě vidím. Pojď dál, hochu. Jsi jako rampouch, co?“ Myslím, že byla vážně ráda, že mě vidí. Měla mě ráda. Já aspoň myslím.

Páni, jak já byl rychle uvnitř! „Jak se máte, paní Spencerová? Jak se daří panu profesorovi?“

„Počkej, hochu, dej mi ten kabát,“ povídá. Neslyšela, že se ptám, jak se daří Spencerovi. Byla kapánek nahluchlá.

Pověsila mi kabát do skříně v hale a já si pročís trochu rukou vlasy. Nosím většinou trávnick a jaktěživ se nemusím moc česat. „Jak se pořád máte, paní Spencerová?“ zeptal jsem se ještě jednou, jenomže hlasitějc, aby mě slyšela.

„Dobře, Holdene.“ Zavřela dveře od skříně. „Jak se máš ty?“ Podle toho, jak se mě zeptala, jsem hned poznal, že jí už Spencer řekl, že mě vylili.

„Dobře,“ odpověděl jsem. „Jak se daří panu profesorovi? Už je z té chřipky venku?“

„Venku! Holdene, vždyť on dělá jako úplný – já nevím co – je ve svém pokoji, hochu. Jen jdi dál.“

Pracovní list 2 – Úkoly k textu

Podvojný deník

Při čtení textu zapisuj do podvojného deníku citáty (věty), které tě při čtení zaujaly. Ve druhém sloupečku zdůvodni, proč sis vybral/a právě tento citát (větu), nebo zapiš svůj komentář či myšlenky, které tě při čtení napadaly.

Úryvek z textu	Zdůvodnění, komentář, moje myšlenky

Kdo chytá v žitě

Kartičky k rozstříhání pro učitele

DĚTSTVÍ	poznává svět
DOSPÍVÁNÍ	hledá si místo ve světě
DOSPĚLOST	má své pevné místo ve světě
STÁŘÍ	předává zkušenosti o světě

DĚTSTVÍ	poznává svět
DOSPÍVÁNÍ	hledá si místo ve světě
DOSPĚLOST	má své pevné místo ve světě
STÁŘÍ	předává zkušenosti o světě

DĚTSTVÍ	poznává svět
DOSPÍVÁNÍ	hledá si místo ve světě
DOSPĚLOST	má své pevné místo ve světě
STÁŘÍ	předává zkušenosti o světě

DĚTSTVÍ	poznává svět
DOSPÍVÁNÍ	hledá si místo ve světě
DOSPĚLOST	má své pevné místo ve světě
STÁŘÍ	předává zkušenosti o světě

Text 1 – pro učitele (1. odstavec 1. kapitoly)

Jestli to teda chcete vážně poslouchat, tak byste asi ze všeho nejdřív chtěli vědět, kde jsem se narodil a jaký jsem měl dětství a co dělali moje rodiče, než mě měli, a podobný kecy à la David Copperfield, ale jestli chcete co vědět, mně se do toho nechce. Předně mě to otravuje a za druhý by z toho moje rodiče trefil šlak – každýho minimálně dvakrát za sebou – kdybych vám o nich vykládal nějaký důvěrnosti. Na tyhle věci jsou hrozně hákliví – zvlášť táta. Jinak jsou docela prima – to neříkám – ale hákliví jsou pekelně. A vůbec, přece vám nebudu vykládat celou svou autobiografii nebo něco. Chtěl bych vám jenom vypravovat o těch šílenostech, co se mi přihodily loni kolem Vánoc, zrovna než jsem se složil a musel jet sem a dát si pohov. Víc jsem o tom neřek ani D. B., a to je přece můj bratr a tak. D. B. je teď v Hollywoodu. Z Hollywoodu není sem do týhle díry tak daleko, a tak ke mně jezdí na návštěvu prakticky každou neděli. Odveze mě příští měsíc domů, až pojedu, jestli totiž pojedu. Zrovna si koupil jaguára. Takový to malý anglický fáro, co udělá tak tři sta kilometrů za hodinu. Stálo ho skoro čtyři tácy. On má teď spoustu prachů. Dřív neměl. Dřív, když byl ještě doma, tak to byl docela normální spisovatel. Napsal tu senzační knihu povídek „Tajemství zlaté rybičky“, jestli jste snad o něm ještě neslyšeli. Nejlepší z nich bylo to „Tajemství zlaté rybičky“. Je to o jednom škrvněti, který nechce nikomu dovolit, aby se podíval na jeho zlatou rybičku, protože si ji koupilo za vlastní peníze. Byl jsem z toho úplně vedle. D. B. je teď v Hollywoodu, prodává se za prachy. Jestli teda něco nenávidím, tak je to film. Ani slyšet o něm nemůžu.

Kdo chytá v žitě

Tabulka sebehodnocení

	Při řešení jsem ještě potřeboval/a pomoci. Při práci ve skupině zatím spoléhám více na ostatní.	Z větší části jsem to zvládl/a správně, při řešení jsem občas potřeboval/a pomoci. Do práce ve skupině jsem se snažil/a aktivně zapojit.	Zvládl/a jsem to bez výrazné chyby. Do práce ve skupině jsem se aktivně zapojil/a.
			
Dokážu o textu přemýšlet a diskutovat.			
Dokážu najít zajímavou myšlenku, odhalit záměr autora.			

Jak mě to bavilo?

Doktor Proktor a vana času

Metodika

Úroveň čtenáře	6. úroveň – profík
Časový odhad	Lekce – 40 minut Sebehodnocení – 5 minut
Forma aktivity	Individuální
Cílová dovednost	Vyhledávání a zpracování informací
Popis dovednosti	Žák dokáže v náročnějším textu nalézt potřebné informace a dále s nimi pracuje.
Pomůcky	Psací potřeby, tabule, flipchart, pracovní listy, kniha Doktor Proktor a vana, času nebo nakopírovaný text
Použité metody	Brainstorming, tiché čtení
Využití pro ročník	6.–9. ZŠ
Předmět	Český jazyk a literatura
Téma	Detektivní příběh
Klíčová slova	Šifra, záhada, pátrání

Evokace (10 minut)

Abyste žáky naladili na první knihu a téma hodiny, povídejte si s nimi o hlavolamech. Ptejte se na jejich názory a zkušenosti: zjišťujte, zda rádi řeší hádanky, hlavolamy, které hlavolamy již znají, řešili, co o nich vědí. Můžete i nějakou připravenou hádankou téma začít... Debatou dojděte k tomu, že hlavolam může být nějaký problém, hádanka, záhada, která zkouší vynalézavost jeho řešitele. Obecně nejznámější formou hlavolamů jsou mechanické hlavolamy, ale mohou za ně být považovány i mnohé jiné úlohy. Například křížovky, sudoku, různé formy doplňovaček, osmismerek a podobně. Stejně tak může být za hlavolam považována šifra, hádanka či matematická slovní úloha. A tím se dostáváte k tématu lekce.

Uvědomění (25 minut)

Žáci obdrží knihy nebo nakopírované texty a individuálně potichu čtou 1. kapitolu Pohlednice z Paříže do str. 12 až po znění pohlednice. Poté se rozdělí do dvojic a společně řeší hlavolam z pohlednice na pracovním listu (úkol 1). Na řešení dejte žákům 5–7 minut. Žáci poté sdílejí své návrhy a diskutují o tom, které řešení hlavolamu je asi správné.

Reflexe (10 minut)

Společně žáci dočtou celou kapitolu, kde se dozvedí správné řešení šifry z pohlednice. Následuje sdílení dojmů z řešení šifry. A také, jak to žáky bavilo, co jim pomohlo při hledání řešení, jak přemýšleli. Co je překvapilo nebo co jim napovědělo...

Zbude-li čas nebo jsou-li někteří žáci zdatnější čtenáři, začnou vytvářet vlastní pohlednici – hlavolam (osmisměrku, křížovku, sudoku, šifru...) o 10 slovech, která bude obsahovat odpověď Bulíka a Lízy doktoru Proktorovi (viz úkol 2).

Sebehodnocení

Tabulka sebe/hodnocení (uvedená v pracovním listě) umožňuje žákovi a učiteli ohodnotit zvládnutí konkrétní dovednosti na základě výkonu žáka. Sebe/hodnocení provádí žák samostatně nebo dle možností žáci navzájem po skončení aktivity, učitel pomáhá vysvětlením rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí, aby se žáci dokázali ohodnotit, např. pomocí otázek reflektujících proběhnuvší aktivitu nebo na jejich pracích ukazuje konkrétní projevy rozdílné míry zvládnutí úkolu.

Použité metody

Brainstorming („bouře nápadů“)

Jedná se o metodu, kdy žáci píšou vše, co je k danému tématu napadne. Při této metodě se nehodnotí přesnost a správnost. Jde o to, aby si žáci vybavili vše, co je k tématu napadá. Mohou pracovat samostatně, ve dvojicích i skupinách. Brainstorming vytváří ve třídě otevřené klima k novým nápadům a myšlenkám a snižuje u žáků stres z chybování.

Doporučená pravidla, která je třeba dodržovat:

- ❖ Nápadů nehodnotíme a nekritizujeme.
- ❖ Okamžitě zapíšeme každý nápad bez výjimky.
- ❖ Čím více nápadů, tím lépe.
- ❖ Účast na brainstormingu je dobrovolná (každý nemusí mít nějaký nápad...).
- ❖ Pokračujeme v brainstormingu tak dlouho, dokud se objevují nové nápady.

V závěru lekce se můžeme k zápisu brainstormingu s žáky vrátit a doplnit nebo korigovat prvotní informace a nápady.

Metoda brainstormingu je někdy srovnávána s myšlenkovou mapou, rozdíl spočívá v odlišném uchopení zaznamenávaných informací. Na rozdíl od myšlenkové mapy je v brainstormingu řazení informací nahodilé a bez vzájemných vztahů.

Doktor Proktor a vana času

Odkazy, zdroje

NESBØ, Jo. Doktor Proktor a vana času. Ilustroval Per DYBVIG. V Brně: Jota, 2012.
ISBN 978-80-7462-149-9.

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavalam>, cit. 5. 10. 2015.

Doktor Proktor a vana času

Pracovní list 1 – Úryvek textu (1. část)

Pohlednice z Paříže (1. kapitola po str. 12)

V TĚLOCVIČNĚ PANOVALO NAPROSTÉ TICHŮ. Dvanáct hnědých žebřin, starý gymnastický kůň s protrženou kůží a osm šedých olezlých lan visících nehybně ze stropu ani nedutalo. Také šestnáct chlapců a děvčat, kteří společně tvořili døgenský školní orchestr a kteří nyní zírali na dirigenta Madsena, bylo úplně zticha.

„Připravit...“ zakřičel pan Madsen, pozvedl taktovku a mžoural na ně očima přes tmavá skla pilotních brýlí. S hrůzou v očích hledal svou jedinou naději – Bulíka. Věděl, že ostatní děti v orchestru si z toho zrzavého trumpetisty utahují kvůli tomu, že je tak maličký. A taky že je. Ovšem na rozdíl od nich je tenhle malý chlapec hudebně nadaný a možná je i jejich poslední záchrana. Jelikož ho ale pan Madsen nikde neviděl, upřel svůj pohled na jedinou kamarádku, kterou podle něj Bulík má – na klarinetistku Lízu. Věděl, že jediná z celého orchestru doma cvičí. Přece jen tu snad byla nějaká naděje.

„Pozor...“

Všichni přiložili nástroje k ústům. Bylo takové ticho, že zvenku doléhaly zvuky teplého říjnového odpoledne: ptačí zpěv, fidlání cvrčka a dětský smích. Ale uvnitř tělocvičny byla tma. A k ještě větší tmě se schylovalo.

„Jedem!“ zařval pan Madsen a velkolepým obloukem mávl taktovkou.

Nejprve se nic nedělo. Jedinými zvuky, které se stále ještě ozývaly, byl ptačí zpěv, fidlání cvrčka a dětský smích. Vtom ale vyrazil z trubky mekot, následovalo opatrné pípnutí klarinetu a zkušební úder do velkého bubnu. Nečekaný úhoz do vnitřního bubnu vyrazil dech lesnímu rohu, který troubil jako klakson od auta, a úplně vzadu v orchestru něco velkého zafunělo, takže měla Líza pocit, jako by se za ní vynořil plejtvák obrovský, který strávil týden pod hladinou. Všechno to dýchání ale ještě nezplodilo jediný tón a panu Madsenovi začínal rudnout obličej, což věštilo brzký výbuch vzteku.

„Tři – čtyři!“ zakřičel pan Madsen a švihl taktovkou, jako by držel v ruce bič a orchestr byl posádkou otroků zapřenou do vesel na římské galeji. „Krucinál fagot, tak hrajte! Tohle má být Marseillaisa, francouzská národní hymna! Prokažte jí trochu úcty!“

Ale zneuctění francouzské hymny pokračovalo. Obličej před panem Madsenem buď strnule zíraly do notových stojanů, nebo měly pevně sevřené oči, jako by seděly na záchodě a tlačily.

Pan Madsen už to déle nevydržel a svěsil paži zrovna ve chvíli, kdy se tuba konečně probrala a zhluboka a osaměle zabučela.

„Dost, dost!“ zuřil pan Madsen a čekal, až tubě opět dojde dech. „Kdyby vás Francouzi slyšeli, nejprve by vám setnuli hlavy, a pak by vás upálili na hranici. Trochu úcty pro Marseillaisu!“

Doktor Proktor a vana času

Zatímco jim pan Madsen dával co proto, nahnula se Líza k vedlejší židli a zašeptala: „Vzala jsem s sebou tu pohlednici od doktora Proktora. Je na ní něco divného.“

Odpověděl jí hlas zpoza promáčklé trubky: „Mně ten pohled přišel jako docela normální. Líze a Bulíkovi, pozdrav z Paříže, zdraví doktor Proktor. Neříkalas, že to napsal tak nějak?“

„To jo, jenže...“

„Hele, Lízo, ten pohled je vlastně naprosto nenormálně normální. Divné je na něm jenom to, že takový normální pohled napsal někdo tak šáhlý a nenormální, jako je doktor Proktor.“

Pan Madsen je přerušil svým hřmotným hlasem: „Bulíku! Jsi tam někde?“

„Zde, seržante!“ ozvalo se zpoza promáčklé trubky.

„Bulíku, vztyk, ať na tebe vidíme!“

„Rozkaz, ó veliteli líbezné hudby a všech vesmírných tónů!“

Malý klučina se zrzavými vlasy, velkými pihami a širokým úsměvem na tváři vyskočil na židli před notovým stojanem. Vlastně nebyl jen malý, ale malilinkatý. A vlasy neměl zrzavé, ale křiklavě zrzavé. A úsměv měl tak široký, že mu tu jeho hlavičku půlil skoro na dva díly. A pihy měl nejen velké, ale... no dobrá, byly prostě jenom velké.

„Bulíku, zahraj nám Marseillaisu!“ zahulákal pan Madsen. „Ať víme, jak se má hrát.“

„Jak poroučíte, matko všech dirigentů a vladaři všech dechových orchestrů na sever od Sahary a na východ od...“

„Přestaň blbnout a hraj!“

A tak Bulík spustil. Měkký a teplý tón se vznesl až ke stropu tělocvičny a oknem ven do vyhřátého podzimního odpoledne, kde ptáci zahanbení vlastním zpěvem utichli, jakmile zaslechli tu nádhernou hru. Alespoň tohle běželo Líze hlavou, když tam seděla a poslouchala, jak její malinký soused a nejlepší kamarád vyhrává na dědečkovu starou trubku. Líza měla ráda svůj klarinet, ale ta trubka měla prostě něco do sebe. Nebylo ani kdovíjak těžké na ni hrát. Bulík ji jednu písničku na trubku naučil. Byla to norská hymna Ano, milujeme tuto zem. Samozřejmě že ji neuměla zahrát tak pěkně jako Bulík, ale tajně snila o tom, že si jednoho dne zahraje na trubku norskou hymnu před velkým publikem. Jen si to představte! Ale představy jsou představy a sny zase jen pouhé sny.

„Dobře, Bulíku!“ pochválil ho nahlas pan Madsen. „A teď se všichni přidáme k Bulíkovi! Raz, dva, tři, čtyři!“

A dølgenský školní orchestr se přidal. Škobrtavě, klopýtavě a vrávoravě. Bubny, saxofony, lesní rohy, zvonkohra a činely. Znělo to, jako by někdo převrátil kuchyň vzhůru nohama a všechno se

Doktor Proktor a vana času

právě řítilo z šuplíků a skříní na podlahu. Do toho vstoupil velký buben a tuba. Celá tělocvična se začala otřásat. Žebřinám cvakaly zuby. Šplhací lana visela nakřivo jako ve vichru a odřený gymnastický kůň poskakoval centimetr za centimetrem po podlaze a posouval se k východu, jako by se pokoušel uprchnout.

Když konečně dohráli Marseillaisu, nastalo úplné ticho. V tělocvičně i venku. Žádný ptačí zpěv ani dětský smích. Jen ozvěna posledních zoufalých úderů dvojčat Trulse a Tryma do bubnů a ušních bubínků.

„Děkuji,“ zasténal pan Madsen. „To je pro dnešek všechno. Uvidíme se v pondělí.“

„Fakt se mi na té pohlednici něco nezdá,“ začala zase Líza, když byli s Bulíkem na cestě domů do Dělové ulice. Měli rádi tyhle podvečery s brzkým stmíváním. Hlavně Bulík, který považoval světlé letní noci za nanejvýš středně dobrý vynález. To teplé podzimní večery, kdy se dá hrát na schovávanou a sem tam štípnout nějaké to jablko, jsou vynálezem přímo geniálním. Dá se říct, že skoro tak geniální, jako by na něj přišel sám doktor Proktor. Podle Bulíka byl totiž profesor nejlepší vynálezce na světě. Co na tom, že pro zbytek světa byly vynálezy doktora Proktora bezcenné. Co o tom oni mohli vědět? Kdo například vynalezl nejsilnější prdící prášek na světě? Ještě důležitější bylo pochopitelně to, že doktor Proktor vaří nejlepší karamelový pudink na světě, je nejlepší přítel a soused na světě a že je naučil nedělat si těžkou hlavu z těch, kteří je mají za ubohý béčkový tým skládající se z mrňavého klučiny se zrzavými kotletami, plaché culíkaté holky a nadprůměrně potřeštěného profesora se začouzenými brýlemi na motocykl.

„My totiž víme něco, co oni nevědí,“ říkával vždycky Proktor. „My víme, že když si přátelé slíbí, že si nikdy nepřestanou pomáhat, je jedna plus jedna plus jedna mnohem více než tři.“

A to je pravda pravdoucí. Ale na to, že to je jejich přítel, toho zas tak moc nenapsal. Jedna jediná obyčejná pohlednice během tří měsíců, které utekly od doby, kdy profesor nasedl na svůj motocykl. Nasadil si koženou helmu na hlavu a dal jim sbohem, aby se rozjel do Paříže s odhodláním najít opět svou velkou životní lásku, Julietu Margarínovou. Ztratila se mu za záhadných okolností před mnoha a mnoha lety, když studoval ve Francii. Líza a Bulík ji znali jen z obrázku, který viděli v profesorově laboratoři. Obrázek byl z doby, kdy spolu Julieta a profesor chodili. Vypadali na něm tak šťastně, že Líza při jeho spatření szela dojetím. Byla to vlastně Líza, kdo přemluvil doktora Proktora, aby se vydal zpátky a našel Julietu.

„Něco tu nesedí!“ trvala na svém Líza. „No podívej se sám.“

Bulík se zadíval na pohlednici, kterou mu podala.

„Hmm,“ zamumlal, zastavil se pod nejbližší pouliční lampou a důkladně zkoumal pohlednici, přičemž ze sebe vyloudil několik dalších hmm, která zněla hloubavě a chytře.

Doktor Proktor a vana času

„Je z Paříže,“ poznamenala Líza a ukázala na černobílý obrázek, který vypadal, jako by jej někdo vyfotil v zamračeném počasí. Bylo na něm velké, otevřené prostranství, které se zdálo být podivně prázdné. Přestože se po něm procházela spousta lidí se slunečníky a v cylindrech. Kdyby úplně dole na obrázku nebyl vytištěný nápis PAŘÍŽ, ani by nepoznali, že je na něm ono světoznámé francouzské hlavní město.

„Vidíš to co já?“ zamumlal Bulík zamyšleně.

„A co jako?“

„Na tom prostranství prostě něco chybí. Vlastně i na celém tom obrázku.“

„Asi jo,“ dodala Líza nejistě. Když se však na obrázek znovu zadívala, došlo jí, že má Bulík pravdu. Ale ať dělala, co dělala, nemohla přijít na to, co tam chybí.

„Navíc je ten obrázek celý zvlněný...“ podotkl Bulík a opatrně po něm přejel prsty. „Jako by ho někdo namočil a pak zase usušil. Přiznej se! Že ty sis ten pohled četla ve sprše?“

„Ani náhodou. Ono už to takhle přišlo.“

„Aha!“ zvolal Bulík a zvedl malilinkatý ukazováček s ohryzaným nehtíkem. „Hlavolamač Bulík zase jednou lstivě obral hádanku o její nesporné řešení. Pohled byl namočen v Paříži!“

Líza obrátila oči v sloup. „Jak to můžeš vědět?“

„Žádná věda, moje drahá Lízo. Stojí to tu černé na bílém. Přečti si to.“ Bulík jí podal pohlednici zpátky.

Ale Líza si ji nepotřebovala přečíst. Už těch pár řádků četla aspoň dvacetkrát a uměla je nazpaměť. Vy jste je ale ještě nečetli, takže tady jsou:

Doktor Proktor a vana času

Úryvek textu (2. část)

Pohlednice z Paříže 2 (pokračování 1. kapitoly od str. 12)

„Mají v tom prsty mycí mop a savo. Máš ještě nějaké jiné otázky?“ zeptal se spokojeně Bulík, podal jí pohled nazpět a prohlížel si své okousané nehtíky, aby našel nějaké místečko, do něhož se ještě nezakousl.

„Nepřijde mi divné to, jak se ten pohled namočil,“ pokračovala Líza, „ale spíše to, co je v něm napsáno!“

„Kdo je například Ozil a Ukilub?“

„Možná zapomněl, jak se jmenujeme,“ odpověděl Bulík.

„Nesmysl. Vždyť napsal moje jméno v kolonce adresáta úplně správně. Líza Pedersenová.“

„Hmm,“ zamumlal Bulík, ale neznělo to ani z poloviny tak chytře jako první hmm.

„Ozil znamená Lízo pozpátku,“ vyhrkla Líza.

„No jasně, žádná věda,“ poznamenal Bulík a honem přečetl slovo pozpátku. A opravdu to znamenalo Lízo. „Co ale znamená Ukilub?“

„Hádej!“ vzdychla Líza a plácla se rukou do čela.

„Hmm... Líza vzhůru nohama?“

„Bulík pozpátku!“

„He he,“ smál se Bulík a vycenil svoje malilinkaté zoubky. „Jasně že Bulíku. Žádná věda. Sem si z tebe jenom dělal prču.“ Ale ušní lalůčky mu malilinko zrudly. „Tím pádem je problém vyřešen, takže co řešíš?“

„Nepřijde mi divné to s těmi jmény!“ zvolala Líza celá rozrušená.

„Tak co teda?“

„Zbytek toho textu!“

Bulík rozhodil svýma krátkýma ručičkami. „Proktor se nám prostě snaží něco vysvětlit, že musel použít mycí mop a savo, aby v pohlednici vydezinfikoval všechny své pachové stopy. Kdyby to neudělal, vyčmuchalo by jeho zprávu takzvané prase bulvární, které žije volně v bulvárních neboli v širokých městských ulicích Paříže. Takové prase bulvární dokáže vyčenichat i lanýže, kteří rostou až metr pod vybetonovanou zemí. Vůbec se nedivím, že se o tom profesor zmiňuje. Být na jeho místě, použil bych také savo a mycí mop.“

„Prase bulvární?“ Líza vrhla na Bulíka nedůvěřivý pohled.

Doktor Proktor a vana času

„Přesně tak,“ pokračoval Bulík. „Je o něm zmínka na straně 620 v knize ZVÍŘATA, JEJICHŽ EXISTENCI BYSTE SI RADĚJI NEPŘÁLI.“

Líza vzdychla. Bulík odkazoval často na toto velké dílo, které měl údajně mít jeho dědeček doma v knihovně. Ale ani ona, ani nikdo jiný, koho zná, v životě neviděl knihu s názvem ZVÍŘATA, JEJICHŽ EXISTENCI BYSTE SI RADĚJI NEPŘÁLI.

„A co ten lov a PrD?“ namítala dál Líza. „Co mají ta slova znamenat?“

„Jednoduché jak facka,“ mávl Bulík rukou. „Myslím, že profesor je na stopě novému prdicímu prášku, který překoná samotný prdonautí prášek. Půjde určitě o nějakou přísně tajnou záležitost, takže o tom píše jen zkratkovitě. Zkratka PrD může znamenat například prdicí dynamit nebo prdicí detonátor.“

Líza si změřila Bulíka pochybovačným pohledem.

„Takže podle tebe vyrazil profesor do ulic Paříže na lov nové práškové směsi?“

„A proč ne? Jednou jsem u něj ve sklepě spatřil starou loveckou pušku, takže na lovu určitě někdy byl.“

„To je ale pěkná volovina!“ osopila se na něj Líza.

„Zaprvé profesor není žádný lovec, zadruhé do Paříže se vypravil, aby našel Julietu Margarínovou, a zatřetí nic silnějšího než prdonautí prášek už vynaleznout nejde.“

„Že ne?“ vyhrkl Bulík a poškrábal se na levé, zrzavé kotletě.

„Ne, a basta fidli!“ trvala na svém Líza. „Raději mi řekni, co znamená ten poslední řádek MÍT DO PET etc. Vůbec to nechápu. Profesor asi fakt nemá všech pět pohromadě.“

Bulík potlačoval smích. „Drahý burákový mozečku, vždyť je to tak jednoduché, že na tom není co k pochopení. Aby mohl profesor vynaleznout novou práškovou směs, potřebuje několik PET lahví se speciální třaskavou látkou, která se jmenuje etc a která se používá jen při výrobě mycích mopů a sava. Proto na začátku píše, že tu látku mají mop a savo. Určitě je hrozně těžké ji najít, protože ji nevyčmchá ani to prase bulvární.“

„A už dost, Bulíku!“ okřikla ho Líza varovně.

Bulík na ni nechápavě hleděl. Poslušně ovšem zmlkl.

„Něco tu prostě nehraje,“ pokračovala Líza.

„Fakt? A co jako?“

„Nevím. Prostě něco. Třeba ta známka. Nemyslíš, že je na ní něco divného?“

Doktor Proktor a vana času

„To teda nemyslím! Nejsem zrovna paf z nějaké čtyřhranné vroubkované známky s obrázkem vážně vyhlížejícího chlápka.“

„Četls ale, co je na ní napsáno?“

„To ne,“ připustil Bulík.

Líza mu znovu podala pohlednici.

„Felix Faure,“ přečetl Bulík. „To bude asi jméno toho chlápka. A 1888 bude asi letopočet. Fuj!“

„Fuj?“ nechápala Líza

„Jo. Představ si, že bys olízla sto let starou známku...“

„To jo, ale myslíš, že vypadá, jako by měla sto let?“

Bulík si prohlédl známku pečlivěji. A musel připustit, že má Líza naprostou pravdu. Až na to namočení vypadala známka zbrusu nově. Neměla vybledlé barvy ani pokroucené hrany.

„Možná je ten letopočet chyba tisku,“ poznamenal Bulík, ovšem tentokrát už ne tak sebejistě.

„Myslíš?“

Bulík kroutil hlavou. „Něco tu nehraje,“ dodal.

„Celý ten text je obrácený vzhůru nohama,“ vzdychla Líza.

„Neříkalas před chvílí, že je pozpátku?“

„Cos říkal?“

„No to, cos říkala.“

„A co jsem říkala?“

„Že je to všechno pozpátku.“

„Přesně,“ prohodila Líza a sebrala mu pohlednici. „Přesně tak!“

Prohlédla si ji pořádně a zalapala po dechu.

„Co je?“ zeptal se Bulík znepokojeně.

„J-já m-myslím, že profesorovi hrozí nějaké nebezpečí,“ vykoktala a náhle úplně zbledla. „Přečti si to celé pozpátku.“

Bulík si to přečetl. A vy můžete udělat totéž. Třeba hned teď.

Doktor Proktor a vana času

Pracovní list 2 – Úkoly k textu

1. Text pohlednice od doktora Proktora.

Co napsal doktor Proktor Líze a Bulíkovi na pohlednici? Vyřeš hlavolam.

OZIL Š UKILUB

CO MOP I SAVO MA

LOV – P rD

MIT DO PET etc

_____

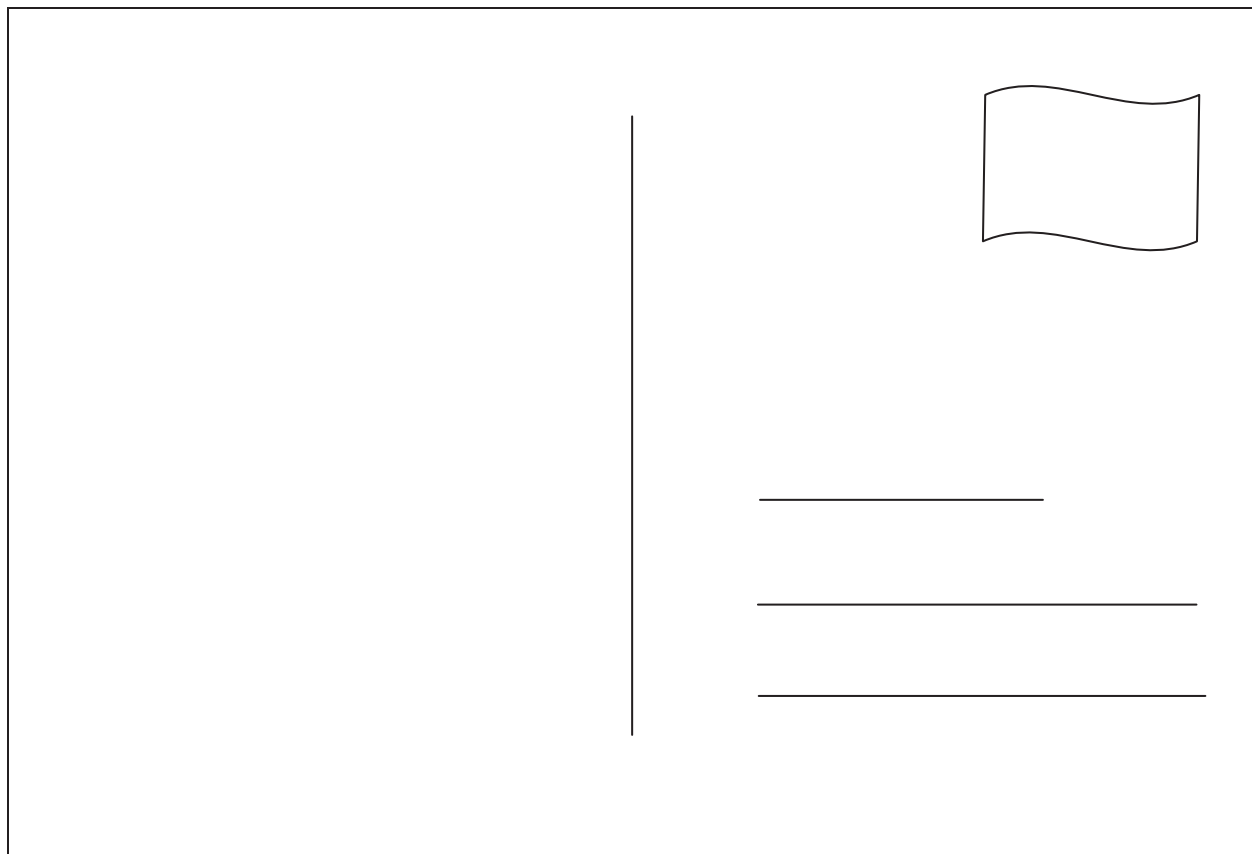
_____

_____

Doktor Proktor a vana času

2. Vlastní hlavolam

Vymyslete odpověď (hlavolam) o 10 slovech pro doktora Proktora.

A large rectangular box for a word puzzle. On the right side, there is a vertical line, a wavy flag icon, and three horizontal lines for writing.

Doktor Proktor a vana času

Tabulka sebehodnocení

	Při řešení jsem ještě potřeboval/a pomoci. Při práci ve skupině zatím spoléhám více na ostatní.	Z větší části jsem to zvládl/a správně, při řešení jsem občas potřeboval/a pomoci. Do práce ve skupině jsem se snažil/a aktivně zapojit.	Zvládl/a jsem to bez výrazné chyby. Do práce ve skupině jsem se aktivně zapojil/a.
			
Dokážu v náročnějším textu nalézt potřebné informace a dále s nimi pracovat.			
Co se mi při práci dařilo více a co méně?			

Jak mě to bavilo?

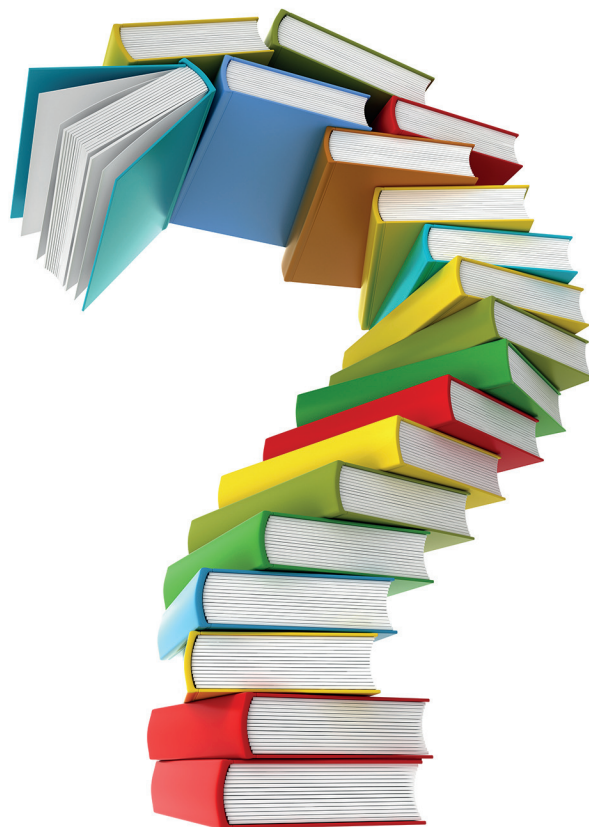

Odkazy a zdroje

- ¹ KOŠŤÁLOVÁ, Hana. Jak byl vyvinut třífázový model učení. Praha: Kritické listy, 2002. ISBN 1214-5823.
- ² KOŠŤÁLOVÁ, Hana: *Brainstorming aneb Dovedeme rozpoutat bouři nápadů v mozcích našich žáků?*, IN: Kritické listy č. 12.
- ³ <http://www.respektneboli.eu>
- ⁴ STEELE, Jeannie L. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení: Rozvíjíme kritické myšlení*. Příručka II. Praha: Kritické myšlení, 1997.
- ⁵ KOŠŤÁLOVÁ, Hana; ŠAFRÁNKOVÁ Kateřina; HAUSENBLAS Ondřej; ŠLAPAL Miloš *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl každého žáka*. Praha: ČŠI, 2010.
- ⁶ ŠLAPAL, Miloš, Hana KOŠŤÁLOVÁ a Ondřej HAUSENBLAS. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, 2012. ISBN 978-80-905036-8-7.
- ⁷ <http://www.kritickemysleni.cz>
- ⁸ <http://www.liborkyncl.estranky.cz>
- ⁹ BUZAN, Tony. *Mentální mapování*. Vyd. 1 Praha: Portál 2007, ISBN 978-80-7367-200-3.
- ¹⁰ BUZAN, T.: *Myšlenkové mapy*. BizBooks, Brno, 2012, str. 64–73.
- ¹¹ *Časopis Skautský svět* (duben–květen 2016, ročník 54, číslo 4, strana 18–21), www.story-telling.cz
- ¹² <http://www.literacyconnections.com/readerstheaterblog/>
- ¹³ <https://www.svetgramotnosti.cz>
- ¹⁴ <https://www.literacyworldwide.org/blog/literacy-daily/2016/02/18/making-independent-reading-work>

škola hrou

SCIO ●

www.scio.cz